

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наши голоса

Місячник Союзу українців Румунії. XXVI рік видання. № 269, листопад, 2016

І чужому навчайтесь,
Щ свого не цурайтесь...
М. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідешук,
Іван Ковач, Микола Корнищан,
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілія Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Перший крок до пізнання мистецької сутності Івана Франка в Румунії (III)*
- ❖ «Легенда про Пілата» Івана Франка: текст і контекст
- ❖ Г. С. Сковорода: Пісня 25-а – відхідна
- ❖ Наукова конференція, присвячена Івану Франкові
- ❖ Є пам'ятник Шевченку у Сігеті...
- ❖ «З безодні встав червоний звір...»: Большевицько-російська навала на Київ у поетичному осмисленні Дмитра Загула
- ❖ Є пам'ятник Шевченку у Сігеті...
- ❖ Суть слова-життя, любові-кохання, духовності
- ❖ Оксана Мельничук: феномен трьох націй – грузинської, української, румунської
- ❖ Україніка Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (XXIV). Фольклористика
- ❖ Oberrohnen (Уривки з новели). 11. Городець 12. Новорічна ялинка
- ❖ Сопунецький камінь (Легенда)
- ❖ Світські та релігійні традиції українців Румунії (повіт Марамуреш) та українців Закарпатської області
- ❖ Дитячі сторінки
- ❖ Сторінки гумору

2016-й – рік Івана Франка

Іван РЕБОШАПКА

Перший крок до пізнання мистецької сутності Івана Франка в Румунії (III) – На основі перекладів –

Ювілейного 1956 року появилось двоє видань прози Франка: окремою книжечкою повість *Spre lumina*¹ (До світла) в перекладі на румунську мову з її російського перекладу (сб. Повести и рассказы, Государственное Издательство Художественной Литературы, Москва, 1962) Е. Веску і М. Джорджеску, без якого-небудь вступного слова чи інших інформацій. Переклад повісті, взагалі, непоганий. Примітним однак в ньому є певна невідповідність румунського перекладу «виструнченому», на перший погляд, параболічному але «прозорому» стосовно зображеного соціального стану дискурсові оригіналу, який відзначається ритмічним фразуванням викладу, чим збуджує в «резонаторі» читача відповідне сприйняття меседжу, переданого автором засобом повторень, вимислювань, що надають ідеї твору чимраз відчутнішої градації, наприклад: «Важко і сумно, мабуть, тим нижнім верствам води бовваніти і дубіти вічно на мертвому дні [підкреслене слово – загальноприйнятий літературний топос, як у М. Горького, місця розташування суспільних низів – I.P.], в страшній пітьмі [= загальновідома тодішня метафора темного царства – I.P.], під нечуваним тиском [= ідейна націленість на соціальне пригнічення – I.P.], серед самих трупів [= натяк на соціальну бездіяльність, передану засобом, подібним до вживаного в російській літературі (Пушкіним й іншими) оксиморону «живой труп» – I.P.]. Важко і сумно [підкреслене ритмічне повторення підсилює вираження відповідного почуття – I.P.] їм, особливо коли в них скрито відізьветься та вічна, непропаща сила, без котрої нема ані одного атома в природі. Жива, непропаща [порівн. франківське визначення духу: «...він живе, він ще не вмер», не пропав – I.P.] сила внутрі, а кругом пітьма, тиск страшений і безконечне кладовище». У румунському перекладі франківську

«виструнченість» градації порушено повторенням у різних словесних оформленнях синтагми «важко і сумно» і вичислюванням станів не в зростаючій інтенсивності подачі відчуття важкого і сумного на суспільних низах: «În ce atmosferă apăsătoare și tristă [«В настільки гнітючій і сумній атмосфері», – це відповідник франківського «важко і сумно» – I.P.] trebuie să se află aceste straturi inferioare [в румунській мові слово inferior – багатозначне; тут воно не звертає увагу читача якраз на поняття суспільні низи – I.P.] de apă veșnic nemișcată [«...води вічно нерухомої» замість неперекаданого франківського «бовваніти і дубіти» – I.P.], încremenite pe fundul morții, într-o beznă înspăimântătoare, sub asea netaipomenită presiune [франківське тиск перекладено науково-фізичним терміном, не із соціальним націленням. Слово apă sare безпомилково передає ідейну націленість – I.P.], numai printre cadavre! Ce greu trebuie să le fie [«Наскільки важко повинно їм бути...» = перекладено варіативно, з опущенням означення сумно у незмінній франківській синтагмі важко і сумно – I.P.], mai ales dacă în ele există în stare latentă [вічна сила в латентному стані – неточний переклад франківського жива сила – I.P.] asea putere veșnică, indestructibilă [незруйнована замість жива, непропаща сила – I.P.], fără de care niciun atom nu poate trăi în natură. Înăuntrul mai palpită o urmă slabă de viață [«Всередині ще відчутний слабкий слід життя» – значення зменшений переклад категоричного Жива, непропаща сила внутрі, чим зменшено вражаючий контраст між живою силою низів і безконечним кладовищем суспільним], iar în jur împrejur domină întunericul, o presiune [повторення наукового терміну, замість соціального apă sare – I.P.] de peînchipuit [додавлено означення кладовища – неувяне – I.P.] și un nesfârșit cimitir».

(Продовження на 4 с.)

2016-й – рік Івана Франка

Перший крок до пізнання в Румунії мистецької сутності Івана Франка (III)

(Продовження з 3 с.)

Переклад з української, що належить до слов'янських мов, на румунську мову, яка належить до романських мов, значно трудніший ніж з української мови на російську. Мені не був доступний російський переклад Франкової повісті з московського видання 1952 року, з якого повість було перекладено (1956 р.) на румунську мову, але можна допустити, що він відзначається художньою точністю, як, до речі, і переклад Лесі Українки (1904 р.), з якого для цікавості читача наведу короткий уривок: «Должно быть, тяжело и грустно (= укр. важко і сумно) етим нижним слоям воды вечно стоять и цепенеть на мертвом дне (= укр. дно), в страшной тьме (= укр. тьма), под неслыханным гнетом, среди одних трупов. Тяжело и грустно (= ритмічне повторення укр. ідентичної синтагми важко і сумно) им, особенно, если в них скрыто отозвется та вечная, неистребимая сила, без которой нет ни единой частицы в природе. Живая неистребимая сила внутри, а вокруг – тьма, гнет (= укр. тиск) ужасный и бесконечное кладбище!» Подібної художньої точності можна було б добитися і в румунському перекладі, розуміється, шляхом великих творчих мук. Подібне «розріджування» Франкового «економного» дискурсу (перекладними добавками тощо), розбивання на окремі абзаци його «монолітно скованих» пасажів наявне й деінде в румунському перекладі. Наявна також відтінкова невідповідність ключових слів й інші деталі, про які тут не буде мови тепер.

Інше видання Франкової прози, що появилось в Румунії у 1956-му ювілейному році, це збірка *Povestiri*² (Оповідання) в перекладі з російськомовного видання (Іван Франко, *Повести и рассказы*, Государственное Издательство Художественной Литературы, Москва, 1952) К. Флореску і М. Міхаїл та з *Вступною заміткою* (*Notă introductivă*) вузівського викладача-русиста бувшого Бухарестського інституту російської мови імені М. Горького В. Крестовського. До збірки ввійшли оповідання *Муляр*, *Сам собі винен*, *Строгий-престрогий староста*, *Між добрими людьми*, *Моя зустріч з Олексою*, *Панський хліб*.

У *Вступній замітці* В. Крестовський відзначає той факт, що «в розвитку літератури, науки, суспільної

свідомості й робітничого руху Західної України Іван Франко посідає значне місце». Як поет, прозаїк, драматург, публіцист, перекладач, критик й історик літератури, він «продовжує літературну традицію свого попередника Тараса Шевченка, залишивши твори автентичного реалізму».

Багатостороння діяльність поета-патріота була «вповні присвячена служінню українському народові», підкреслює Крестовський, виходячи із цитованого досі румунськими авторами зізнання цього змісту Франка на 25-річному ювілеї його літературної діяльності («Як син селянина...»).

Біографію Франка коротко представлено в умовах, коли після поділу Польщі 1772 р. Західна Україна (Галичина) попала під володіння Австро-Угорської імперії (соціально-національне пригнічення українського народу; Герцен: Австро-Угорська імперія – «Бастилія народів», яка «сіє розбрат і домінує»).

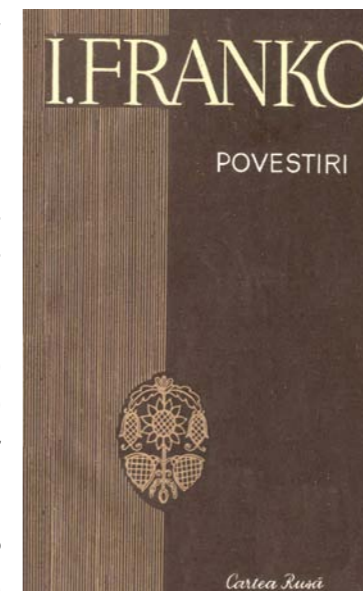
Відзначено у *Вступній замітці*, як й досі попередніми румунськими авторами, спізнання Франком у кузні батька «життя селян, сповненого приниженень». Початок літературної діяльності, – відзначає Крестовський, – „позначений появою 1874 р. в студентському (помилково вказаному тут і далі у *Вступній замітці*) журналі «Дружба», замість «Друг», вірша, коли Франко був учнем останнього класу ліцею. У період виступу Франка «на літературну арену інтелектуали Галичини поділялися на «москвофілів», що «покладали надії на царя Росії», і на буржуазних націоналістів, які пропагували підданість австрійському урядові». Франко «усвідомлює атмосферу суперечливих дискусій між двома угрупованнями», розвінчує реакційну їх пропаганду і рішуче ступає на тернистий шлях революційної боротьби», «наближається до робітничого руху», і «з цього моменту його літературна творчість набуває добре визначеної революційної орієнтації». Як і попередні румунські автори, Крестовський тієї думки, що «постійне збагачення як теоретичних знань із галузі естетики, так і з теорії революційного руху» Франко набуває з праць російських демократів-революціонерів. Набуті з праць Маркса й Енгельса знання про науковий соціалізм Франко вкладає у власні праці, як *Катехизис економічного соціалізму* та *Основи соціалістичної економії*.

2016-й – рік Івана Франка

Повторює Крестовський і відзначений його попередниками факт, що по шляху від «революційного демократизмодонаукового соціалізму Франко зупиняється на (фазі) утопічного соціалізму», уважаючи «революційною силою в Західній Україні не пролетаріат, а селянство». Цю помилкову концепцію відображено в його пізніших творах *Великий галас і Стежки і дороги*. Незважаючи на ці помилки, – підкреслює Крестовський, – творчість письменника пройнята, наче червоною ниткою, революційним духом і любов'ю до уярмленого народу. Франко-полум'яний патріот пропагує ідею інтернаціоналізму та класової солідарності між всіма націями».

В основі літературної творчості Франка, – підкреслює Крестовський, – «знаходиться життя трудячого народу», «реалістичні аспекти якого намагається відобразити», як сам зізнавався, оскільки був «консеквентним прихильником принципів критичного реалізму». Під цим кутом зору коротко представлено цикл *Бориславські оповідання*, повісті *Боа констріктор* та *Борислав сміється*, *До світла*, цикл поезій *Тюремні сонети*. Збірку *З вершин і низин* (1887) представлено як «увінчання десятирічної поетичної діяльності» Франка і як «великий крок вперед в еволюції української поезії після Тараса Шевченка». Новий етап у трактуванні в українській літературі селянського питання становить збірка оповідань *У поті чола*, а Франкова поема *Мойсей* (1905 р.) присвячена «гарячому питанню в житті українського народу – боротьбі за соціальне і національне визволення».

Після короткого зрезюмування оповідань, охоплених у збірці румунських перекладів, Крестовський підсумовує: «Своєю різноматематичністю, як і безпощадним реалізмом

літературна спадщина Франка зберігає свою автентичність і по наші дні».

Переклади К. Флореску і М. Міхаїл – непогані. Запримітним однак є «тиск» російських перекладів з Франка, тиск, що породжує румунські стилістичні недоробки (у вживаній перекладачами синтагматиці, в невдалих узгодженнях, топіці і т.п.) та передачу зрусифікованих власних іменників – імен та географічних назв (*Romocika*, *Podgorie*, а не *Pidhiria* і ін.).

У виданій АРЛУС-ом ювілейній публікації «Caiet cultural» (1956 р.) появилось в румунському перекладі оповідання Франка *Lecția de calligrafie* (*Красне писання*).

Слід підсумувати, що першому крокові післявоєнного сприйняття художньої сутності Івана Франка в Румунії послужили тільки переклади (на жаль, з російських перекладів) короткої його прози, друковані у виданих 1956-го ювілейного року *Spre lumină* (*До світла*) і *Povestiri* (*Оповідання*), представлені в даній статті, та в раніших виданнях *Zidarul* (*Муляр*, 1949), *Două constituții* (*Свинська конституція*, 1953) і *Povestiri* (*Оповідання*, 1954), представлені у попередніх статтях «Нашого голосу».

Першому крокові пізнання художньої сутності Франка в Румунії послужили і переклади з іншого виду його прозової творчості, а саме казки. В 1958 р. Бухарестське видавництво «Editura Tineretului» надрукувало в перекладі (за київським виданням 1956 р. і з тодішніми ілюстраціями) з української мови Валерія Кордуна та із передмовою Ігоря Лемнія славнозвісну збірку Івана Франка *Când animalele vorbeau*³ (*Коли ще звірі говорили*).

(Продовження на 6 с.)

2016-й — рік Івана Франка

Перший крок до пізнання в Румунії мистецької сутності Івана Франка (III)

(Продовження з 5 с.)

У передмові Ігор Лемній відзначає місце Івана Франка в казковій традиції, зразково ілюстрованій такими відомими класиками цього жанру, як Езоп, Лафонтен, Крилов, Дониц і народними казкарями, та виявляє численні Франкові «оригінальні елементи, персонажі й випадки із світу звірів», за допомогою яких автор зображає суспільні аспекти сучасної його Австро-Угорської імперії тощо.

У зазвичай вдалих перекладах Валерія Кордуна замінними є: 1/ використання дієслів-присудків не в теперішньому часі, як у Франка, а – в минулому і 2/ ряд деталей змістовного порядку, як, наприклад: «...лежить собі (Осел) та тільки довгими вухами клапає» / - // « - doar urechile-i lungi se mișcă» (= рухаються); «Лев став, мов чолом о стіну стукнувся» / «Leu se opri năucit» (= «...зупинився приголомшеним»); «...ноги геть відкидав» / «... se răscrăcănează» (= «розчепірюється»); «проща» / «hagialăc» (а не «peleginaj»). Інші недоробки – стилістичного характеру: Наколи ім'я *Гривко* еквівальовано точно – *Grivei*, то інші імена з внутрішньою римою, як, наприклад, *Мурко*, *Бурко* позбавлені цієї якості – *Mărtan*, *Griv*, може, краще було б – *Miaunici*, *Mârâici*; речення «Зовсім собача вірність у нього» передано з надмірною какофонією: «... *chiar că-i credincios ca un Câine*. Деякі звуконаслідування перекладені точно: «Гук закував на все село: Гуп-гуп-гуп!» / «...se auzi Purăza: U-pu-pu!».

Ця ж знаменита Франкова збірка казок вдруге появилась в перекладі (з київського видання 2001 р. з тими ж ілюстраціями) та з передмовою Корнелія Ірода 2008 р в Бухарерстському видавництві «RCR Editorial» із модифікованим у порівнянні з попереднім (*Când animalele vorbeau*) заголовком *Pe vremea când animalele vorbeau*, яким Корнелій Ірод прагне передати настільки точне Франкове ...ще говорили. Дуже цікаво було б провести аналіз цих двох румунських перекладних версій і виявити художньо-стилістичні «знахідки» та виграші останнього видання, але це, можливо, при іншій нагоді. Збірка *Коли ще звірі говорили* появилась в Румунії для тутешнього українського населення 1958 р. і в оригіналі.⁴

Перший крок пізнання в Румунії художньої сутності Івана Франка було здійснено і небагатьма перекладами (з російських перекладів) його поетичних творів, як, наприклад: *Ucraina, dragostea mea* (*Україна моя любов*) у перекладі Віктора Кернбаха⁵, *Spărgătorii de piatră* (*Каменяри*) та *În marea lacrimilor* (*До моря сліз*) у перекладі Ніколае Богдана, *Să fie chiar ca eu să mor* (*Нехай і так, що я загину*), *Lună, domniță* (*Місяцю князю*) у перекладі (з української мови) Ореста Масикевича⁶; *Califul Abdelmalik stătea-n palat* (*Ханіф Абдельмалік святкує перемогу*), *Țigancu, ia ghicește în palma mea și sprune* (*Заворожи меї, циганко*). Детально про ці переклади – іншим разом.

До виявленого в досі розглянутих матеріалах, решта їх, представлених румунськими авторами під час Декади української літератури і мистецтва, про які мова піде в наступному числі журналу, виявлять й інші риси мистецької сутності Івана Франка.

(Далі буде)

Примітки

1 I. Franko, *Spre lumină* (*Povestea unui pușcăriaș*). Traducere de E. Vescu și M. Georgescu, București, Editura «Cartea Rusă», 1956.

2 Ivan Franko, *Povestiri*. Traducere de C. Florescu și M. Mihail, București, Editura «Cartea Rusă», 1956.

3 Ivan Franko, *Când animalele vorbeau*. În românește de Val Cordun. Prefață de Ihor Lemnij, Editura Tineretului, București, 1958.

4 Іван Франко, *Коли ще звірі говорили*. Казки. Редакція і передмова Валерія Кордуна, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1958.

5 *Caiet cultural*. Decada literaturii și artei ucrainene. Consiliul General A.R.L.U.S., București, 1956.

6 Ivan Franko, *Spărgătorii de piatră*, *În marea lacrimilor*. În românește de Nicolae Bogdan; *Să fie chiar ca eu să mor*, *Lună, domniță*. În românește de O. Masichievici, «Veac nou», nr. 32 (10 august, 1956), p.2.

7 Ivan Franko, *Califul Abdelmalik stătea-n palat*; *Țigancu, ia ghicește în palma mea*, «Contemporanul», nr. 35 (517), 31 august, 1956.

2016-й — рік Івана Франка

Володимир АНТОФІЙЧУК, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

«ЛЕГЕНДА ПРО ПІЛАТА» ІВАНА ФРАНКА: ТЕКСТ І КОНТЕКСТ

Гімназійним учнем з уст своєї матері Іван Франко записав легенду такого змісту: «За Пилата кажуть, що його по смерті земля не приймила. Доки жив, то від нього втікали всі люди. А як умер, то його закопали в землю, але на другий день земля вивергла тіло наверх. Хотіли його спалити, але огонь не ймався тіла. Вергли його в воду – не тонуло. Зав'язали в міх і нав'язали каміння – то міх з камінням лишився в воді, а тіло виплило і геть запаскудило ріку, так що всі риби виздыхали. Тоді вергли в море, так там воно плаває й дотепер, не гниє і не тоне»¹. Очевидно, цей текст, як одне із своєрідних узагальнень багатьох українських фольклорних версій, став відголосом численних середньовічних легенд, в яких дописувався період життя прокуратора після Голгофи. В одних його зображено палким християнином або навіть мучеником за Христову віру, в інших описано його жахливий кінець – самогубство через докори сумління або смерть за вироком римського імператора. При цьому наголошувалося ще й на тому, що тіла горезвісного злочинця не приймала ні земля, ні вогонь, ні вода.

Цілком можливо, що саме розповідь матері про вершителя долі Сина Божого підказала І. Франкові тему, яку він з особливою художньою майстерністю розгорнув у триптиху «Легенда про Пилата» (1889) із циклу «Тюремні сонети» (вірші XXXVI – XXXVIII). Його ідейно-тематичний контекст творять роздуми автора про генезу зла, як, приміром, у сонетах XXXIV – XXXV, що передують «Легенді про Пилата». Поета тривожить людська байдужість, удавана доброта і щирість, непокоїть лицемірство й аморалізм служителів «неправди і підлоти», які вбивають «живую душу в людях», а потім, виправдовуючись, кажуть: «Що ж, ми не винні!» Та найбільше його вражає позиція «чесного чоловіка, що злому служить», бо

Се вид, найвищої погорди гідний,
Се вид Пилата, що Христа на муки
Віддав, а сам умив прилюдно руки².

За спостереженням Ярослави Мельник, «у структурно-семантичній організації тюремного циклу сонети XXXIV – XXXV сприймаються як своєрідний поетичний пролог до історії п'ятого прокуратора Юдеї»³. І справді, сконденсовані в них роздуми про суть зла як руйнівника моральних устоїв людського суспільства знаходять у «Легенді про Пилата» своєрідне продовження на основі осмислення конкретного факту, що змінив долю не лише окремої людини, а й значною мірою вплинув на хід світової історії. На думку дослідниці, «тема людини, що, будучи винною, «вмиває руки», актуалізується тут наново, набуваючи рис конкретного історичного соціуму»⁴. Кожен із трьох сонетів, що становить невід'ємну складову Франкової «Легенди про Пилата», організовує, доповнює і спрямовує в єдине річище оповідь про суть і наслідки найтяжчого злочину в історії людства. У першому з них сказано, що вину за засудження Христа прокуратор Юдеї переклав на вимогу натовпу. Відтак Пилат, «прилюдно вмивши руки, пішов обідать, мов ніщо не сталося». Але сталося інше – усі зустрічні почали жахатися появи прокуратора, втікаючи від нього, мов від отруйної гадюки. А відтак Понтія спіткало ще більше лиха – загинули найближчі йому люди: дружина, як тільки його вгледіла, з даху будинку «вниз верглась і розбилася об камінь»; дитина-немовля, зуздрівши батька, «вмерла, диким жахом стята».

Негативна характеристика Понтія Пилата у триптиху І. Франка покликана якісно підсилити контекст осуду його вчинку, який наводить на всіх страх. Як і персонаж біблійної оповіді про першого братовбивцю, римський прокуратор після Голгофи приречений на мізерне існування і забуття:

І Бог поклав клеймо на груди Пилата,
Життя, смерть, тіло й дух його прокляв
Гірш Каїна, бо Каїн, вбивши брата,
Не мив рук з крові, винним чувсь, тікав.

(Продовження на 8 с.)

2016-й — рік Івана Франка

«ЛЕГЕНДА ПРО ПІЛАТА» ІВАНА ФРАНКА: ТЕКСТ І КОНТЕКСТ

(Продовження з 7 с.)

А сей, що правду чисту в руки ката
Віддав, одвіт від себе відпихав;
То й правда вся була йому віднята,
Все, чим він жив, гордивсь і віддихав.

Сім'я його пропала, наче тінь,
І кесар з служби з ганьбою прогнав,
І рідний город випхнув з своїх стін.

Старий, слабий, край шляху він стогнав,
Шматка просив, та до кінця ворожі
Камінням в нього кидали прохожі⁵ [303, с. 169].

Етичний максималізм цієї інтерпретації, що складає зміст другого сонета триптиху, цілком очевидний і пояснюється домінуючими характеристиками канонічного й легендарно-апокрифічного зразка, а також досить чітко окресленою загальнокультурною традицією, заснованою на думці про те, що зло неодмінно повинно бути покараним.

Слід відзначити багатоваріантність канонічних і легендарно-апокрифічних мотивувань, серед яких переважає розповідь про те, що тіло померлого прокуратора вивергнули земля і вода, його не взяв і вогонь. Цим матеріалом І. Франко скористався у третьому сонеті «Легенди про Пілата», фінальні рядки якого підкреслюють вічність зла, що його породив прокуратор Юдеї:

І труп Пілата, всій землі на горі,
Ще й досі плавле десь по океані⁶.

Франкова художня концепція образу Пілата чітко зорієнтована на легендарно-апокрифічну літературу, численні зразки якої, спровоковані відсутністю достовірних свідчень про завершальний етап життя вершителя долі Ісуса, з'явилися в епоху Середньовіччя. Як активний збирач і блискучий інтерпретатор неканонічних біблійних текстів, І. Франко був широко обізнаний з різними версіями життя прокуратора після Голгофи, про що, зокрема, свідчить опублікований ним несподіваного змісту апокриф «Пілат і Пресвята Богородиця», в якому Понтій зрозумів суть голгофських подій уже після

воскресіння Христа і під впливом зустрічі з Божою Матір'ю прийняв християнство разом з усією своєю родиною⁷. Відгомін цієї оповіді у формі цікавої трансформації спостерігається у віршах «Писанки» Ю. Федьковича та «Мати Божа у Пілата» і «Писанки» Ю. Шкрумеляка.

Легендарно-апокрифічні оповіді про смерть Понтія Пілата зазнали різних, інколи навіть полярних, трансформацій у європейському, в тому числі й українському фольклорі. Зокрема, в записаному В. Суворовим народному оповіданні говориться: «Пілата кесар звелів стратити; сердиті на нього були всі жиди, що стояв за Христа і відмовився його судити. А Пілат був у них, як у нас – губернатор. От і стратили Пілата: відрізали йому голову. Але тут сталося таке: тіло його залишилося на землі, а голова піднялася на небо, значить гідна цього була»⁸. До цього твору за змістом дуже близький опублікований І. Франком апокриф «Переписка Пілата з Тіберієм, смерть Пілата і покарання жидів», в якому прокуратор просить піддати його найтяжчим мукам за Ісусову смерть. У молитві він благає Христа помилувати його. І тоді голос пролунав з небес: «Радуйся, Пілате, що заради мене муки терпиш. Увійди в обитель Отця мого! Відкриються тобі райські ворота, і ангельське воїнство зібралось, тримаючи вінець і свічі, чекає твого пришествя». І тоді мечник відтяв голову Пілатову, ангел Господній зійшов з небес, і взяв голову його і повернувся на небо»⁹. В іншому апокрифі, теж опублікованому І. Франком, «Сказаніє про смерть і покару Божу ворогів Божих» повідомляється: «Пілат, котрий засудив Христа на смерть, в нестерпних муках сам себе рукою своєю замордував»¹⁰.

На думку І. Свенціцької, «група апокрифів, пов'язана з іменем Понтія Пілата, відображала пристосування нової релігії до існуючого суспільного ладу і держави. <...> В християнській традиції II – IV ст. ставлення до римського намісника було надто важливим питанням, щоби можна було обмежитися тим, що розповідали про нього ранні євангелія. Захищаючи своє вчення перед імператорами, а відтак і готуючи союз з ними, чимало керівників християнських общин прагнули зняти будь-яку вину за смерть Ісуса з представника римської адміністрації. <...> Перетворення Христа із єврейського месії у

2016-й — рік Івана Франка

світове божество повинно було породити в умах віруючих уявлення про визнання його римлянами, як і всіма, хто з ним спілкувався (за винятком «засліплених» юдеїв)¹¹. З цим твердженням можна погодитися тільки почасти. Адже поряд з позитивними характеристиками Понтія Пілата, які подавали апокрифи, існували й різко негативні, засуджуючі. Основна причина, очевидно, полягає в іншому. Співчуття і вагання, які оволодівали Пілатом у момент суду над Христом, давали підстави багатьом авторам для проникнення в складний і суперечливий світ римського прокуратора, щоби не просто підкреслити суть його поведінки, а зрозуміти істинні морально-психологічні доміанти вершителя долі Христа в момент екзистенційного вибору.

В епоху Середньовіччя була здійснена спроба створити докладний «життєпис» Понтія Пілата, як це мало місце з багатьма євангельськими персонажами. Безумовно, авторам не тільки хотілося дослідити роль прокуратора під час винесення вироку Ісусові, а й розповісти про його долю до і після Голгофи. Один з таких творів чи, точніше, його варіантів виявив В. Перетц у бібліотеці Ніжинського інституту. На титульній сторінці рукопису, який датується першою половиною XVIII ст., було зазначено: «Повість о народженю Пилата Понтійського и о житіи его и о смерти пагубной». Видатний учений трактував цей твір як «цікаву (хоч, як можна здогадуватися, – і не оригінальну) пам'ятку давньої української літератури»¹². З цією думкою слід погодитися, оскільки вказана «Повість» за змістовими ознаками дуже близька до латинської анонімної поеми «Пілат» (XII ст.). В українському варіанті повісті про Пілата простежуються всі найвагоміші епізоди з життя прокуратора – від його народження до смерті – і на основі їх акцентуються морально-психологічні доміанти персонажа: генетична схильність до жорстокості і лиходійства, прагнення великої влади. Принципово негативна характеристика Пілата обумовлюється початковим повідомленням, яке має на меті одразу ж викликати в читача антипатію до персонажа: майбутній суддя Ісуса – незаконнонароджений син римського короля Літуса і наложниці Пілли.

Змістово-подієвий план повісті «спонукає» Пілата доповнювати ряд найтяжчих «біблійних» злочинів,

які стали еталонами найнижчого морального падіння людини. Наприклад, як і Каїн, заздрисний Пілат тільки тому вбиває свого брата, що той переважав його вродою, сміливістю, кмітливістю (пор.: подібна ситуація відповідним чином характеризує Юду Іскаріота в «Золотій легенді» Якова Ворягінського).

Інший підтекст має заключне повідомлення в латинській поемі. Спочатку тіло Пілата кидають у ріку Родан, але це обертається страшним нещастям – почали тонути кораблі і гинути люди. Тоді труп прокуратора опускають у кратер на одній із альпійських вершин, з чим усі нещастя припинилися.

Суд Пілата. Розпис у Володимирському соборі, Київ

Розглянутий вище матеріал дозволяє зробити деякі принципово важливі висновки щодо розуміння характеру загальнокультурного функціонування євангельського образу Понтія Пілата. Передусім слід відзначити, що різнопланова фольклорна традиція суттєво вплинула на форму трансформації канонічного образу в культурі загалом і літературі зокрема. Первинні версії трактування образу в легендах і апокрифах несуть на собі відбиток ідеології раннього християнства, тому творці фольклорних текстів значною мірою орієнтувалися на цей аспект. При цьому оригінальні тексти ускладнюються елементами міфологічного походження і підкреслено спрямовуються на своєрідну «догматизацію» новозавітного підходу до зображення і осмислення даного персонажа. Суть цієї «догматизації» полягає в безумовному засудженні народною свідомістю одного з головних винуватців трагедії на Голгофі.

(Продовження на 10 с.)

2016-й – рік Івана Франка

«ЛЕГЕНДА ПРО ПІЛАТА» ІВАНА ФРАНКА: ТЕКСТ І КОНТЕКСТ

(Продовження з 9 с.)

Відзначені тенденції переконливо підтверджуються історико-літературним процесом нового часу і особливо характером використання євангельського персонажа в літературі ХХ століття. У масовій свідомості образ Понтія Пілата став символом конформізму і відступу від істини задля егоїстичних інтересів і міркувань. По-іншому цю проблему можна сформулювати як «матеріалізація» ситуації взаємодії Особистості і Влади. У світовій літературі ставлення до даного персонажа неоднозначне. До ХХ ст. доля римського прокуратора після розп'яття, як правило, не цікавила письменників, оскільки його роль жорстко обмежувалася канонічними текстами і фактично зводилася до затвердження вироку Синедріону (середньовічні християнські легенди про Пілата об'єднувалися прагненням показати страшну долю прокуратора як розплату за його боягузтво).

У процесі літературного функціонування образ Понтія Пілата поступово втрачає свою канонічну однозначність, його функція стає суперечливою, а саме ім'я сприймається в значенні знака, символу не просто якогось конкретного діяння, а специфічного світобачення. У письменстві ХХ ст. популярність здобуває інтерпретація, сутякоїлаконічно виявилася в оповіданні Ф. Дюрренматта «Пілат» (1946). Заголовний персонаж цього твору вже з самого початку зрозумів, що у вигляді жалюгідного скитальця до нього з'явився Бог. Однак поведінка прокуратора в цій ситуації виглядає надто суперечливою і складною. Спочатку він задумується над тим, що перешкоджає йому віддати шану Богові. У всіх діях Понтія відчувається нерішучість, що заважає йому вчасно приймати

правильні рішення. Так, тільки згодом йому спадає на думку, що, якби повернулася перша мить побачення з Богом, то він впав би «навколішки перед ним, і почав голосно плакати і угос читати молитви, і перед легіонерами і всім народом назвав би його Богом»¹³. Однак Пілату починає здаватися, що Бог з'явився для того, щоби вбити його, тому що «в суперечці між Богом і людиною не може бути іншого рішення, крім смерті, і іншого милосердя, крім прокляття, і іншої любові, крім ненависті»¹⁴. Прокуратором оволодіває панічний страх за самого себе і свою подальшу долю, а це призводить до ще більших помилок: він віддає наказ фізичної розправи над Богом, але, налякавшись такого вчинку, хоче частину своєї провини перекласти на юдеїв. Зрештою, він зрозумів, що не може перекласти на когось іншого навіть малої частки своєї провини, «оскільки тільки він один знав істину. Він мимоволі завдавав Богові один біль за іншим, тому що знав істину, але не розумів її, – і усвідомивши це, він закрив обличчя руками, з яких ще капала вода»¹⁵. Тому Голгофа, як і в канонічній розповіді, стає тут неминучою. Наведені вище трактування, як з'ясується, утворюють значний смисловий простір, який заповнюється версіями С. Вестдейка («Останні роки життя Пілата»), Ф. Чокора («Пілат»), М. Булгакова («Майстер і Маргарита»), Н. Королевої («Що є істина?»), Ч. Айтматова («Плаха») тощо. Ці та інші версії за змістом зближуються очевидною орієнтацією авторів на «реконструкцію» внутрішнього світу персонажа, який починає усвідомлювати, що він, попри своє бажання, став активним учасником найбільшої трагедії в історії людства.

(Далі буде).

Примітки

¹ Пілат // Етнографічний збірник Наукового товариства імені Шевченка. – Т. XII: Галицько-руські народні легенди / Зібрав В. Гнатюк. – Львів, 1902. – С. 124.

² Франко І. «Що вовк вівцю їсть – жалко, та не диво...» / Іван Франко. Збір. тв.: У 50 т. – Т. 1. – К.: Наук. думка, 1976. – С. 168.

³ Мельник Я. Іван Франко й біблія аросгрфа / Ярослава Мельник. – Львів: Вид-во Українського Католицького Університету, 2006. – С. 247.

⁴ Там само.

⁵ Франко І. Легенда про Пілата / Іван Франко. Збір. тв.: У 50 т. – Т. 1. – К.: Наук. думка, 1976. – С. 169.

⁶ Там само, с. 170.

⁷ Див.: Апокрифи і легенди з українських рукописів / Збір., упоряд. і поясн. І. Франка. – Т. 2: Апокрифи новозавітні:

А. Апокрифічні євангелія. – Львів, 1899. – С. 338.

⁸ Суворов В. Религиозно-народные поверья и сказанья / В. Суворов // Живая старина. – 1899. – Вып. III. – С. 393.

⁹ Апокрифи і легенди з українських рукописів / Збір., упоряд. і поясн. І. Франка. – Т. 2: Апокрифи новозавітні: А. Апокрифічні євангелія. – Львів, 1899. – С. 356.

¹⁰ Там само, с. 341.

¹¹ Свенцицкая И. С. Раннее христианство: Страницы истории. – М.: Политиздат, 1987. – С. 183 – 184.

¹² Перетц В. Н. Отчет об экскурсии семинария русской филологии // Университетские известия. – 1914. – № 11. – Ноябрь. – С. 17.

¹³ Дюрренматт Ф. Пілат // Ф. Дюрренматт. Избранное. – М.: Радуга, 1990. – С. 364.

¹⁴ Там само, с. 367.

¹⁵ Там само, с. 369.

Євсебій ФРАСИНЮК

Г. С. СКОВОРОДА:
ПІСНЯ 25-а – ВІДХІДНА

Отцю Гервасію Якубовичу, відходящому з
Переяслава до Білгорода на архимандрницький та
судейський чин, в 1758-му році.

Із цього зерна: «Господь вихід і вхід твій стерегтимо,
віднині і повіки.»

(Псалом: 121-8)

Їдеш, хочеш нас покинуть?
Їдь здоров, веселий, цілий,
Хай тобі вітри погодні,
Тихі, жаркі, не холодні;
Щасна тобі путь, скрізь веселим будь!

Путьові іщезнуть страхи;
Спіте, подорожні прахи,
Скорослухнянні коні
Хай несуть, як по долоні,
Щасливим слідом, як гладким льодом!

Геть ви хмари, ви невірні!
Не лийтесь, дощі незмірні!
Не жар спеко полуденна,
Світом місяця озорена,
Щасна ся путь буде вночі повсюди!

Той твої направить ноги,
Хто дав землю і дороги,
Кріпко сидячи високо
Захисне путі твоєї око.
Щасний сей відхід, благословить вхід!

Радуйся, стороно щаслива!
Приймеш мужа добротлива.
Заздріснії кинь звичаї!
Увірен його хто впізнає.
Щасен на ступінь, блажен на кінець.

На основі оригіналу та перекладу В.Шевчука
упорядкував Євсебій Фрасинюк

Пісня 25-а, названа автором ще Відхідна, присвячена отцю Гервасію Якубовичу – визначній особистості церковно-монахальної установи тогочасної України – та вислана в супроводі листа, написаного з «синівської любові», числа 22 серпня 1958 р.

Гервасій Якубович особливо оцінював Григорія Сковороду, був його другом, і в певний час запросив його на викладацьку посаду до Харківського колегіуму. В такому контексті даний текст здавався б звичайною вдячно-похвальною піснею, притаманною бароковому періоду, середньовіччю взагалі, але український мислитель вбачає в цій конкретній особі такі загальнолюдські цінності, які формуються та діють в збереженні гармонійного існування людського світу тільки тоді, коли людина насправді впізнає себе та наслідує своє святе призначення, дане Верховною Мудрістю задля збереження гармонії Всесвіту.

Пісня 25-а складається формально з п'яти п'ятивіршів. Якщо розглянути аналітично структуру кожного п'ятивірша, то побачимо, що кожна строфа складається з катрена із парним римунням та

окремого вірша – побажання «щасливої путі», що є одне із найдавніших моральних проявлень української народної етики та добросовісності, насиченої глибокою символікою всебажаного Щастя на людській життєвій Дорозі.

В нумерології цифра чотири означає творення, архетипом якого є трудівник, а цифра один означає незалежність, архетип – лідер. Прокоментувати з цієї точки зору ідейний меседж цього лірично-розмислюючого твору можна так: своїм сродним трудом людина творить не тільки самого себе, а й свого ближнього, а стати справжнім лідером може тільки незалежна особа.

Похвальна пісня – це своєрідний паросток древнього гімну, яким оцінюються визначні заслуги особистостей певної суспільної сфери. Але Сковорода звертає увагу, головню, на те, що уроджені цінні властивості людини не є результатом власної її волі, а Боже оснащення для гармонійного проживання її з усіма складовими Всесвіту, а людини з її ближнім в першу чергу.

(Продовження на 12 с.)

Г. С. СКОВОРОДА: ПІСНЯ 25-а – ВІДХІДНА

(Продовження з 11 с.)

Цінні властивості відповідають Правді і Порядку в структурі Всесвіту, які гармонійно взаємодіють між Небом і Землею, а пристрасті відповідають накопиченню безпорядку та неправди обраних людиною в своїй життєвій дорозі, що спонукує Верховну Мудрість до часто суворих та непощадних дій, спрямованих на відновлення перших двох.

Пісня 25-а деб'ює риторичним запитанням, яким, по суті, ліричне «Я» в особі речника громади висловлює звичайне щире, душевне тужіння за праведною людиною: **«Ідеш, хочеш нас покинуть?»** В своїй мудрості, народ давно і чітко зрозумів, що кожний прихід має і свій відхід, головню коли людина виконала своє призначення, а відходящому годиться побажати, в притаманній і власній українцю манері етики та моралі, здоров'я, доброго настрою та щасливої дороги: **«Ідь здоров, веселий, цілий, / Хай тобі вітри погодні, / Тихі, жаркі, не холодні; / Щасна тобі путь, скрізь веселим будь!»** Тут погляди Сквороди про «щастя» людини в путі співпадають з народними, а саме з тією невидимою тайною внутрішнього людського ества, яка стає видимою тільки тоді, коли людина є «здорова», «весела», «ціла» та живе в гармонії з «вітрами» буття.

Мотив дороги/роздоріжжя – це один із головних та найвживаніших літературних мотивів, засобом якого розвивається нескінчена гама людських випробувань, на основі котрих будується/гартується характер людини, її особистість і, врешті-решт, людина в людині. І, таким чином, у **Пісні 25-ій** Щаслива Путь стає мотивом вільнообраної людиною життєвої дороги, а поет, поставивши деривати слова «щастя» на початку кожного окремого вірша, щоб наголосити на основне значення цього божественного стану людської душі – наслідування сродної праці, – надає побажання «щасливої путі» валентності лейтмотиву.

Священик/мудрець-пілігрим, в середньовіччі, став символічним зображенням покликаної особи пастирити людські душі, а Скворода, в своїй глибокій любові до «голяків», наслідував таку путь, у найважливішій частині власного життя, будучи переконаним, що дотримується своєї «сродної праці». Насправді, це був період щасливого симбіозу народної мудрості, його особливого розуму та

надбаних знань попередників, внаслідок якого Скворода сягнув ступінь мудрості (А мій жереб з голяками, но Бог мудрості дав часті – Пісня 24-а).

Щоб здійснилось побажання «щасливої путі», то людині потрібно обирати правдиву життєву дорогу, а на це складають умови і Земля, і Небо, або, як гласить звісний вислів, «улаштовуються планети». Пращури спостерегли це з давніх-давен і зберегли такі міркування в своїх віруваннях, а поет-мислитель-віруючий погоджується з подібним баченням: **«Путьові іщезнуть страхи; / Спіте, подорожні прахи, / Скорослухнянні коні / Хай несуть, як по долоні, / Щасливим слідом, як гладким льодом!»** Епітети-метафори «путьові страхи» та «подорожні прахи», основані на народних віруваннях про існування зловмисних сил, сугерованих уособленням «спіте!», видимих чи невидимих, які чинять зло подорожуючому, які, сили, «іщезають» чи «сплять» тоді, коли людина іде правдивим, «як по долоні», шляхом та ще в супроводі щирих, відданих друзів, «скорослухнянних коней».

Не менш головними для «щасливої путі» є небесні сили: **«Геть ви, хмари, ви невірні! / Не лийтесь, дощі незмірні! / Не жар, спеко полуденна, / Світом місяця озорена, / Щасна ся путь буде вночі повсюди!»** Відповідно земним «прахам», поет уособлює хмари, головною прикметою яких є невірність! Одним із виявів цього атрибуту є «дощі незмірні», а «спека полуденна» це інша із стихій, яка може завдати шкоди подорожуючому. Коли кризь ці стихії проходить праведна людина, вони ставляться до неї доброзичливо і навіть ніч, «місяцем озорена», робить путь щасливою «повсюди».

Тут ліричне «Я» українського поета виступає уособленням Божої Правди або Праведного Віруючого, єдині ества, спроможні наказувати стихіям Всесвіту.

У четвертій строфі поет висловлюється вустами мудрого віруючого: **«Той твої направить ноги, / Хто дав землю і дороги, / Кріпко сидячи високо / Захисне путі твоєї око. / Щасний сей відхід благословить вхід».** Якщо в Божій/Верховній Мудрості людина знаходить любий варіант для своєї життєвої дороги, тоді як пояснити людські життєві помилки? Просто, – підказує в підтексті Скворода, – путь не обрано для справжнього добра, свого та ближніх!.. На цій zasadі – думати, говорити та чинити на добро – Всевишній

Афоризми Григорія Сквороди

***

Хто думає про науку, той любить її, а хто її любить, той ніколи не перестає вчитися, хоча б зовні він і здавався бездіяльним.

***

Ні про що не турбуватись, ні за чим не турбуватись – значить, не жити, а бути мертвим, адже турбота – рух душі, а життя – се рух.

***

Що може бути солодше за те, коли любить і прагне до тебе добра душа?

***

Надмір породжує пересит, пересит – нудьгу, нудьга ж – душевну тугу, а хто хворіє на се, того не назвеш здоровим.

***

Любов виникає з любові; коли хочу, щоб мене любили, я сам перший люблю.

***

Хіба розумно чинить той, хто, починаючи довгий шлях, в ході не дотримує міри?

***

Як купці вживають застережних заходів, аби у вигляді добрих товарів не придбати поганих і зіпсутих, так і нам слід якнайретельніше пильнувати, щоб, обираючи друзів, цю найліпшу окрасу життя, більше того – неоціненний скарб, через недбалство не натрапити на щось підроблене.

***

Не все те отрута, що неприємне на смак.

***

Добрий розум робить легким будь-який спосіб життя.

***

Бери вершину і матимеш середину.

***

З усіх утрат втрата часу найтяжча.

стоїть «кріпко» і, таким чином, є і людським «захисним оком». Синтагма п'ятого вірша, що набирає форми і сили афоризму, сугерує, по суті, мудрість подібного напрямку народних прислів'їв: «Що посієш, те й пожнеш!», «Як постелиш, так і спатимеш!» і т. п.

Останньою строфою ліричне «Я» поета-мислителя-віруючого повертається до іпостасі речника громади, який з щирої, притаманної тільки справжньому віруючому емпатії радіє краю, до якого приходять священик святого покликання: **«Радуйся, стороно щаслива! / Приймеш мужа добротлива, / Заздріснії кинь звичаї! / Увірен його хто впізнає. / Щасен на ступінь, накінець блажен».** Звертають увагу два речення: перше більш кличне, ніж наказове (Радуйся...), друге – суворо наказове (...кин'...). Різниця наголошує на те, що в отриманні «щастя» не існує компромісних поступів, а це пригадує сквородинівське мудре повчання: Отримуємо добро тільки викоріненням зла!

Незаперечним з цієї точки зору є і те, що допомогти громаді у цьому здатна тільки людина, облагороджена силою «освятити місце». Правду говорить знову український мудрець-вчитель в передостанньому віші, бо віру може пересадити в душу і дух іншої людини тільки той, хто вирощує та плекає у власних душі/дусі розсаду віри. Мабуть, він захотів дати «іншого життя» латинській сентенції «Verba docent, exempla trahunt» (Слова навчають, приклади переконують)».

Форма останнього окремого вірша є варіантом передостаннього, але виокремлюється узагальнюючою силою спостереження людських життєвих доріг, а саме тим, що наступна путь залежить у прямому відношенні від попередньої. Тільки «блажений кінець» людських вчинків плете вінець вищого «ступеня» громадсько-суспільного визнання...

***

Здається дивним те, що після понад дві тисячі років після Христової жертви, людина, яка думає, говорить та діє по Правді, є ще рідкістю, якщо не винятком! Але існування таких людей, навіть в малій мірі, зробило великий крок для вселюдської життєвої путі: переконало всіх у тому, що в цій дорозі людини Порядок і Правда кращі за все! Значить – винятком знову підтверджує правило!

Потрібен ще один крок...

Михайло Гафія ТРАЙСТА

НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ, ПРИСВЯЧЕНА ІВАНУ ФРАНКОВІ

Вечором 4 листопада 2016 року в урочистому залі Університетського Будинку відбулася наукова конференція, присвячена 160-річчю з дня народження і 100-річчю з дня смерті Івана Франка. Захід був запланований і проведений Бухарестською організацією Союзу українців Румунії, а його модератором була голова Бухарестської філії Союзу українців Румунії Ярослава Колотило.

З цікавими науковими доповідями виступили члени української делегації професори Львівського національного університету імені Івана Франка: доктор філологічних наук Михайло Гнатюк з доповіддю «Іван Франко і проблеми європеїзації української літератури», доктор історичних наук Богдан Якимович з доповіддю «Історичні погляди Івана Франка та проблеми сучасних історичних студій» та доктор філологічних наук Валерій Корнійчук з доповіддю «Коли гуляв „Марс той огнисто-червоний” – поезія Івана Франка періоду Першої світової війни», а також прислав свою доповідь кандидат історичних наук Богдан Тихолоз «Почути Франка – насущні проблеми в пророцтвах і пересторогах».

На конференції також виступили директор Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття м. Коломия Ярослава Ткачук, професор Бухарестського університету Константін Джамбашу, Тимчасово повірений у справах України в Румунії Теофіл Рендюк та заступник голови Союзу українців Румунії Михайло Трайста.

До складу української делегації також входили письменник, редактор і видавець Олександр

Масляник, народний артист України Остап Стахів і тележурналіст Богдан Барбіл.

Перед науковою конференцією українська делегація зустрілася з українськими письменниками Румунії Корнелієм Іродом, Іваном Ковачем, Михайлом Михайлюком та Михайлом Гафією Трайстою у бібліотеці Союзу українців Румунії імені Степана Ткачука, після такої дружньої зустрічі професор Михайло Гнатюк підсумував:

«Дуже добре, що Союз українців Румунії фінансує і робить все для того, щоб твори Франка стали доступними читачам Румунії, бо це дуже важлива справа, яка допоможе нам ближче пізнати один одного, краще зрозуміти людей нашої історії. Це допоможе нам у майбутньому будувати мости між народами. Європа єдина, незважаючи на те, що деякі люди, а ви знаєте хто, хоче розвалити Європу. Цього не буде, бо за нами правда, за нами майбутнє, якщо не наше, то наших дітей і внуків. І ми вважаємо себе тими культурними посланцями, завдання яких зробити це і через творчість наших видатних мислителів. Франко – не тільки поет, це і філософ, і фольклорист, науковець і вчений. Я вам скажу, що я читаю кілька спецкурсів у різних університетах, і що цей чоловік у будь-якій галузі знання міг сказати те, що не могли фахівці вищого фаху».

Українська делегація також відвідала і Посольство України в Румунії, а наступного дня, 5 листопада, зустрілася у приміщенні Бухарестської організації з українською громадою Бухареста.

ГОЛОСУЙТЕ ЗА КАНДИДАТІВ
СОЮЗУ УКРАЇНЦІВ РУМУНІЇ

СОЮЗ УКРАЇНЦІВ РУМУНІЇ

ЗАВЖДИ ПОРЯД
З УКРАЇНЦЯМИ

**МИКОЛА МИРОСЛАВ ПЕТРЕЦЬКИЙ
ДЕПУТАТ**

Пасенчук Василь

Мойсей Богдан

Міжок Лучія

Лібер Іван

Горват Люба

ПОСТАВТЕ ШТАМП „VOTAT”
НА БИБОРЧИЙ ЗНАК
КАМЕРА ДЕПУТАТІВ, позиція 14

Cod Unic: 13160046
Tipar: STUDIO LIFE EVENTS S.R.L.
TIRAJ: 50 exemplare

Михайло ТРАЙСТА

Є ПАМ'ЯТНИК ШЕВЧЕНКУ У СІГЕТІ...

«Ми хочемо знову і знов,
Щоб Ви, наш Тарасе, бували
Завжди серед нас й без умов,
Щоб Світло, Тарасе, чували.

Ми хочемо ще Вас почути,
Як вибором Ваше імення, –
Коли і в Сігеті почнуть вже
Ваш Пам'ятник світлий зніматися!»

Іван КОВАЧ

Хоч у суботу 29 жовтня над чарівним містом Сігет, столицею історичної Мараморощини зависли хмари, мов неволя, з якої стільки намагався вирватися поет-мислитель, борець за волю і гідність України Тарас Шевченко, українці зі всіх сіл Мараморощини і не тільки, місцеві жителі, гості з різних держав, представники українських світових організацій та урядів Румунії й України зібрались тут, у Сігеті, перед українською церквою, саме на тому місці, де 1939 року президент Августин Волошин оголосив повну державну незалежність Карпатської України, щоб стати свідками відкриття пам'ятника – Символу українського народу. У Сігеті є українська православна церква, український лицей, а відтепер є і пам'ятник Шевченку – Свята Трійця – символ віри в господа Бога, символ української мови і символ волі і незалежності українського народу.

Довгоочікувана подія на Мараморощині нарешті відбулась 29 жовтня 2016 року. У відкритті взяли участь міністри закордонних справ України і Румунії – Павло Клімкін та Лазер Коменеску, Ярослава Хортяні – перший заступник голови СКУ та голова ЄКУ, Михайло Ратушний – голова УКВР, делегації українців з Хорватії, Франції та України, представники СУР, українці Мараморощини та жителі міста Сігет.

Подія стала можливою завдяки старанням Союзу українців Румунії на чолі з Миколою Мирославом Петрецьким та жертві благодійника з Франківщини Ярослава Скуматчука, що передав погруддя Кобзаря роботи молодого скульптора Тараса Довбенюка.

Ранком в осередку марамороської повітової організації СУР Президія СУР та комітет повітової організації зустрілися з державним секретарем МЗС Румунії Віктором Мікулою, Ярославою Хортяні – першим заступником голови СКУ та головою ЄКУ, Михайлом Ратушним – головою УКВР та Олегом Гончаруком, губернатором Івано-Франківської області.

МИКОЛА МИРОСЛАВ ПЕТРЕЦЬКИЙ: «МЗС Румунії завжди підтримувало українську громаду...»

Зустріч розпочалася виступом голови СУР Миколи Мирослава Петрецького, який після привітання гостей, звернувся до публіки:

«Державний секретар в останній період, бачучи, що хоче зробити українська громада в Румунії, а головне відкрити бюст Шевченку в Сігеті Мармаціей, з цієї нагоди просив зустрітися з українською громадою та з представниками СКУ та УКВР. Як ви добре знаєте, МЗС Румунії завжди підтримувало українську громаду, завжди турбувалось і підтримувало всі її прохання. Тому хочу подякувати панові державному секретареві за його підтримку і за те, що він допоміг, щоб на цій великій події, яка відбудеться сьогодні в Сігеті, були присутні міністри закордонних справ Румунії та України. Також під час зустрічі, яку ми мали у Бухаресті, державний секретар запропонував обдумати спільні проекти, які можемо здійснювати у партнерстві з МЗС Румунії, проекти, які б допомагали українцям Румунії та румунам України, в рамках протоколу, підписаного між СУР та урядом Румунії.

Таким чином, я хочу подякувати вам за те, що знайшли час бути присутнім на нашій події тут, в Сігеті, де чіпляється карта Румунії на цв'ях, і за те, що ви обіцяли бути присутнім на всіх подіях, на які ми вас запросимо. Дякую вам!»

ЛАЗЕР КОМЕНЕСКУ: «Україну, на жаль, сьогодні треба захищати зі зброєю в руках...»

Державний секретар МЗС Румунії заявив у своїй промові:

«В першу чергу, це я маю дякувати за те, що ви дозволили мені бути разом з вами на такій великій події, яку ви маєте сьогодні. Для мене дуже важливо, що я маю шанс зустрітися не тільки з представниками української громади Румунії, а й з представниками головних українських організацій світу.

Як вам всім відомо, Україна зараз переживає важкий період, що має великий вплив на весь регіон, в тому числі і на Румунію. Для Румунії важливо, щоб наш сусід був незалежною, самостійною державою, яка б мала повний контроль над всією своєю територією і щоб була державою, яка може розвиватися економічно, соціально, і щоб тісно співпрацювала з Румунією та Євросоюзом.

Тепер, коли аналізуємо, що відбувається на сході України, нам треба брати до уваги той факт, що тема національних меншин стала тим фальшивим мотивом, через який одна з незалежних самостійних держав зазнала агресії. В якості співпрезидента Комісії з питань меншин з Україною, Угорщиною та Німеччиною, я старався і буду старатися й надалі захищати національні меншини, тому що саме вони є тим місточком, що зв'язує держави. Ця теза перечить тезі, якою користується Росія, щоб мотивувати військовий напад на чужу державу. Тому важливо, щоб ми разом з вами – світовими українськими організаціями та українською

владою, зробили міцну команду і доказали росіянам, що національні меншини, які живуть на територіях наших держав, є скарбом, що збагачує наше суспільство і зміцнює зв'язок із сусідніми дружніми державами.

Але, залишаючи політичні декларації, нам треба конкретних прикладів. Румунський уряд має на меті представити українському уряду конкретний список проектів, які б працювали на користь української меншини Румунії і які б відповідали проектам, розробленим в Україні, та були б корисними для румунської меншини України. Такі проекти дозволили б нам виступити публічно як дві сучасні європейські держави, що інвестують і співпрацюють на користь національних меншин. І в цьому контексті нам треба вашого досвіду, з боку представників української громади Румунії ми чекаємо порад для проектів, які на вашу думку були б корисні в першу чергу вам і зацікавили б український уряд, і для яких на даний час ви не маєте фінансової підтримки. Я звертаюсь і до представників всесвітніх українських організацій, щоб з їхнього досвіду, з того всього, над чим працювали і що бачили в українським світі, сугерували нам ідеї, проекти, які бачили в інших державах і які б підходили Румунії та Україні.

Нам не треба дійти до висновку такі сьогодні, але хочу скористатися щасливою нагодою, яка звела нас до купи, щоб запросити вас до такої інтелектуальної задачі, якою слідує нам зайнятися і вступити в діалог з українською стороною, починаючи з ідей, які ви можете нам подати.

Україну, на жаль, сьогодні треба захищати зі зброєю в руках, але в той же час її треба підтримати ідеями та конкретними діями, а ми маємо можливість підтримати її, і таким чином докажемо всьому світу, що ми разом з київським урядом даємо добрий приклад, якраз в галузі, яку використали агресори для того, щоб напасти на Україну.

Ми маємо програми допомоги, які зараз проходять в Україні, випадково я є координатором допомоги, яку Європейський Союз надає на світовому рівні, і в той час маємо проекти, спрямовані на підтримку міжособистісної солідарності, як, наприклад, запрошення українських дітей із зони війни в табори Румунії. Лікування поранених

військових у румунських лікарнях, виробництво протез, які ми даємо безкоштовно пораненим на війні, маємо таку фабрику в місті Арад, програми сприяння розвитку Національної Гвардії, прокуратури, протизлочинної та фітосанітарної систем. Це способи, якими ми стараємось допомогти Українській державі, і хочемо прийти з ініціативами щодо національних меншин...»

ЯРОСЛАВА ХОРТЯНІ: «Якщо з Україною трапиться, не дай Бог, що-небудь, то Румунія буде жити неспокійно в Європі...»

Перший заступник голови СКУ, голова ЄКУ звернулася до державного секретаря МЗС Румунії з такими словами:

«Шановний пане державний секретарю, я безмежно рада, що мала зараз можливість сидіти з вами за одним столом і говорити про такі важливі проблеми-питання.

З тим, що ви сказали про підтримку спільних проектів, що національні меншини будують міст між нашими країнами, у нашому випадку між Україною та Румунією, я згідна на 120%, і за те, що Румунія підтримує Україну зараз у війні, яку веде Росія проти нас, ми, світові українці, а нас поверх 20 мільйонів, за це дуже вдячні.

Дякуємо за дітей, дякуємо за поранених, дякуємо за все, бо Румунія показала, що є другом і справжнім сусідом України.

Якщо з Україною трапиться, не дай Бог, що-небудь, то Румунія буде жити неспокійно в Європі. Ми, СКУ, є вашими партнерами у цих проектах, і СУР є вашим партнером, і це дуже добре, але я мушу підняти одне питання, без якого ні ці проекти, і ніякі проекти не можуть відбутися. Під загрозою стало представництво українців в румунському парламенті, а українці Румунії 26 років з чимось мали представника в парламенті.

Ви є щасливою державою, бо маєте надзвичайну лояльну меншину в особі українців. Вони люблять цю країну, де народилися вони і їхні прапрадіди. Але це XXI ст., де національні меншини, як і румунська в інших демократичних державах, мають право захищати свої інтереси на рівні парламенту, це є дуже важлива справа, коли ми вимагали у мадярів такого права, то ми завжди посилалися на Румунію, тому я вас дуже гарно прошу, пане державний секретарю, як європейця, бо те, що ви сказали, може сказати тільки справжній європеєць, допоможіть вирішити ці проблеми, щоб українці Румунії мали свого представника у парламенті Румунії.

МИХАЙЛО РАТУШНИЙ: «Ми відчуваємо, що румунська держава, румунський народ є з нами...»

«Наскільки я дізнався сьогодні, це вже шостий пам'ятник Шевченку в Румунії, то по-моєму після України в Європі, по кількості пам'ятників Шевченку, Румунія займає друге місце, і це є доволі символічно, бо для нас Шевченко більше ніж поет.

(Продовження на 18 с.)

Є ПАМ'ЯТНИК ШЕВЧЕНКУ У СІГЕТІ...

(Продовження з 17 с.)

Це показує потенціал української громади в Румунії, а з другого боку, чи навіть з першого, ставлення влади Румунії до потреб української меншини, і ми це цінімо, а також й українці Румунії це цінують і поважають. Європейське ставлення до національних меншин, яке проявляє Румунія, завжди наводиться, як приклад.

Стосовно проектів, це дуже цікаво, перспективно над проектами працюється і в молодіжній політиці. Є проекти, що стосуються багатокультурності Європи, якраз про те, що ви говорили – збереження ідентичності національних меншин, бо це є спільна спадщина, українська меншина в Румунії і румунська в Україні. Я думаю, ми використаємо потенціал світових організацій і подамо пропозиції для більш тісної спільної співпраці.

На кінець, хочу подякувати вам, бо, як кажуть, справжній друг пізнається в біді. До цієї війни на сході України багато говорилося про братство з боку російського народу й інших народів, але зараз ми відчули, хто є справжніми нашими друзями, і ми відчуваємо, що румунська держава, румунський народ є з нами. Ви наші справжні друзі, і ми вам дякуємо за це!» – наголосив у своїй промові голова УВКР.

Присутній на зустрічі губернатор Івано-Франківської області Олег Гончарук теж висловив подяку державному секретареві МЗС Румунії:

«Я щиро вдячний за таку честь бути сьогодні тут, на святі підтвердження нашого українства на території Румунії, де відбудеться важлива подія не тільки для українців, які проживають на території Румунії, а і всієї України, і підтвердження цьому є прибуття міністрів МЗС України та Румунії. Я дуже вдячний панові державному секретареві за те, що знайшов час зустрітися і обмінятися думками...»

Посвячення та відкриття пам'ятника Тарасові Шевченку

МИКОЛА МИРОСЛАВ ПЕТРЕЦЬКИЙ: «Українці доказали, що можуть бути добрими румунськими громадянами...»

Довгоочікувану урочисту подію відкрив голова СУР:

«Позвольте мені перш за все побажати вам традиційного «Ласкаво просимо!» на землю легендарної Мараморощини, на якій проживають більш ніж 60% українців Румунії. Наші предки жили в цьому регіоні з непам'ятних часів. Історична Мараморощина була створена завдяки трьом послідовним хвилям іміграції.

У XIII-XIV століттях – перша хвиля, яка, виходячи з Галичини, поселилася у долині річки Рускови і заснувала

поселення Русь-Поляни, Кривий і Рускова.

Друга хвиля у XV-му столітті поселилася долиною Тиси, заснувавши поселення Луг над Тисою, Великий Бичків, Кричунів, Тиса, Довге Поле та Ремети.

І, накінець, третя хвиля оселилася долиною річки Вишавки, після анексії Галичини австрійцями у XVIII-му столітті, де заснували поселення Красний, Бистрий і Вишавська Долина.

Українська громада Румунії за допомогою СУР докладає великі зусилля, щоб зберегти мову та українські традиції – наші українські співгромадяни доказали, що вони можуть бути добрими румунськими громадянами і в той же час прагнути до поліпшення їхньої спільноти.

Сьогодні в Сігеті Мармаціей беремо участь у великій події в житті українців – відкриття погруддя генія української нації Тараса Шевченка, названого Кобзарем українського народу. Тарас Шевченко народився 8 березня 1814 року у сім'ї кріпаків і відійшов у вічність 1861 року, проживши всього лише 47 років.

З 47 років його драматичного і бурхливого життя 24 провів у кріпацтві, 10 на засланні і 13 під суворим наглядом поліції.

Він був засновником української літератури і образотворчого мистецтва, живописець, майстер гравюри вражаючої оригінальності, великий мислитель і зразковий борець за соціальне і національне визволення українського народу, для досягнення своїх священних ідеалів.

Іван Франко так оцінив Шевченка: «Він був сином мужика – і став володарем у царстві духа. Він був кріпаком – і став велетнем у царстві людської культури. Він був самоуком – і вказав нові світи й вільні шляхи професорам і ученим. Десять літ він томився під вагою російської солдатської муштри, а для волі України зробив більше, ніж десять переможних армій».

Поет Степан Ткачук, перший голова СУР, який, на превеликий жаль, покинув нас занадто рано, писав: «Тарас Шевченко є той пророк, що відновив національну ідентичність українського народу і геній, який освятив право на вічність української мови у той час, коли

його батьківщина Україна стогнала протягом багатьох століть під іноземним пануванням. Для українського народу Тарас Шевченко втілює в собі генезис нового українського світу і відновлення тисячолітньої України на своє законне місце на карті світу.

Тарас Шевченко для українців є тим, чим є Міхай Емінеску для Румунії, і в той день, коли Румунія буде окупована Тарасом Шевченком, а Україна Міхаєм Емінеском, в той же день Кобзар і Лучафер будуть разом подорожувати по світу рука в руку, і все разом будуть підніматися в Царство Небесне дві рідні мови – українська і румунська, а Україна і Румунія залишаться найяскравішими іконами у пам'яті людства. Тонни чорнила протекли і будуть текти, не маючи можливості вичерпати цю щедру тему, якою є творчість і життя Тараса Шевченка. Якщо Україна зобов'язана йому за національне пробудження і літературну мову, Тарас Шевченко зобов'язаний своїй батьківщині за вічність і безсмерття своєї слави».

Перефразовуючи Джордже Келінеску, ми можемо сказати про геніальність Тараса Шевченка: «Вода висохне в руслах річок, на місці, де похований, виросте ліс або замок, і не одна зірка зникне в далечі, поки соки української землі зростатимуть в тонкий штамп іншої лілеї силою його духа...»

У такий важливий для всіх нас момент хочу подякувати в ім'я українців Румунії уряду Румунії, Міністерству закордонних справ, мерії міста Сігету Мармаціей, СКУ, УВКР, марамороському проводу повітової організації СУР та українській громаді, і не в останню чергу людині, яка подарувала нам цей бюст, а саме панові Ярославу Скумачуку.

ЛАЗЕР КОМЕНЕСКУ: «Відкриття пам'ятника Шевченку – це натуральний і потрібний культурний акт, за який я дякую СУР»

«Для мене велика честь бути сьогодні, разом із міністром і моїм другом Павлом Клімкіним, у присутності найвагоміших представників українства Румунії та високоповажних гостей, на такій великій події, як відкриття погруддя великого Тараса Шевченка. Хочу подякувати СУР та його голові пану Миколі Мирославу Петрецькому за запрошення на цю подію, важливу не тільки для української громади Румунії, а й для румунсько-українських відносин.

Особистість Тараса Шевченка, якого вшановуємо сьогодні, є емблематичною для України, української культури та українців усього світу. Його пам'ятники стоять по цілому світу, від Канади та США до Румунії.

В українській мові та літературі Тарас Шевченко займає те саме місце, що й Міхай Емінеску в румунській мові та літературі. Однак в Україні існує місце, в якому б'юсти цих двох велетнів стоять поруч, йдеться про лицей з Серати Одеської області, де діти мають нагоду вивчати творчість обох поетів.

Вшанування цієї емблематичної фігури української культури, борця за європейські цінності, в якому знаходить себе кожен з нас, незалежно від етнічної приналежності чи часу, в якому живемо, є нашим обов'язком, який виходить за межі інтересів України чи українсько-румунських зв'язків.

Відкриття пам'ятника Шевченку тут, в місті Сігеті, де знаходиться і лицей, який носить його ім'я, це натуральний і потрібний культурний акт, за який я дякую СУР.

Пане міністре, дорогий Павле, пані і панове, як доказує і сьогоднішня подія, українська меншина в Румунії, як і румунська меншина в Україні, є найміцнішими зв'язками між нашими державами. Спільне вшанування культурних та ідентичних символів і цінностей – це шлях до побудови тривалої співпраці між нашими державами.

ПАВЛО КЛІМКІН: «Шевченко був би гордий того, що побачив би на своєму пам'ятнику дві стрічки: український і румунський національні прапори...»

«Шановний Лазере, високодостойні святі отці, шановний примаре, шановний префекте, шановні губернатори, вельмишановна громадо, шановні друзі. Для мене велика честь бути сьогодні тут. Я безмежно вдячний за це запрошення.

Сьогодні я їхав з Франківського сюди через гори і бачив митця, який просто малював Україну так само, як це робив завжди Тарас Шевченко. Він малював Україну як митець, як Кобзар він оспівав її, а як справжній українець він мріяв про Україну. Він помер вільною людиною, але не побачивши вільною Україну, та він завжди молив Господа про те, щоб Він дав всім нам сили боротися за нашу свободу, за вільну Україну робити саме те, що ми робимо зараз. По-перше, боротися проти російської агресії, боротися за кінець імперії... Він багато про це казав, але є одна фраза, яку знає кожен українець: «Борітеся і поборете!» І це більше ніж спогад, ніж гасло, це насправді заповіт і це не просто той заповіт, який він написав, це те слово, його слово, яке живе разом з нами, і його слово живе також тут в Сігеті, в Румунії.

(Продовження на 20 с.)

Є ПАМ'ЯТНИК ШЕВЧЕНКУ У СІГЕТІ...

(Продовження з 19 с.)

Напевно Тарас Шевченко був би гордий того, що побачив би на своєму пам'ятнику дві стрічки: український і румунський національні прапори.

Господь та історичні роки дали нам наших сусідів: нам румунських друзів, а нашим румунським друзям – нас, українців, але за ці сторіччя ми дійсно стали не просто сусідами, не просто тими, хто живе поряд, але друзями, і ми фантастично вдячні нашим румунським друзям за підтримку, яка так необхідна зараз тим, хто бореться за наші спільні цінності.

І я, дійсно, з Лазарем вже двічі за цей рік відвідую це місто, в якому живе слово Шевченка, де живе наша думка, думка нашої свідомості, але також і наша дружба, але також те, що Тарас стоїть перед церквою, де звучить слово Боже українське і румунське, також разом. І тому я впевнений, що цього кордону, який стає все більш кордоном дружби, колись не буде, ми будемо всі в єдиній справжній Європі.

Пам'ятаєте, коли я був минулого разу, то обіцяв нічого не говорити, а просто прочитати вірш Шевченка, але слова Шевченка, його пісні, які сьогодні пролунають, вони будуть дійсно кращі від усіх наших промов.

Тому сьогодні хочу висловити безмежну вдячність всім нашим румунським друзям і всій громаді, дійсно кожному за те, що сьогодні маю честь стояти разом з моїм другом Лазарем за декілька метрів перед погруддям Шевченка і коли Лазар приїде до України, до пам'ятника Емінеску, тоді буду читати українською мовою саме один з його віршів.

Друзі, дуже, дуже вам файно дякую за цю фантастичну можливість.

Слава Україні!»

ЯРОСЛАВА ХОРТЯНІ: «Один сусід убиває наших синів, а другий ставить пам'ятники поету-пророку української нації...»

«Вельмишановні пани міністри, Вельмишановний голово СУР, дорога українська громадо міста Сігету і всієї Румунії. Як складається у світі життя: один сусід стріляє, убиває наших батьків, наших синів, а другий сусід, доброзичливий сусід, ставить пам'ятники нашому найбільшому найвідомішому поету-пророку української нації. І Румунія довела, що вона справжній сусід і сьогодні дала нам можливість вшанувати великого Кобзаря. Тому від імені СКУ та від імені ЕКУ – а це поверх двадцятимільйонна українська діаспора, я складаю щирі слова подяки українській громаді Румунії і румунському уряду за підтримку встановлення пам'ятника Шевченку.

Я горда тим, що разом з вами, українці Румунії, відчуваю тісну приналежність до української нації, символом якої є наш пророк Тарас Шевченко, і його нескорений дух у боротьбі за Україну, за її ідентичність

і незалежність об'єднує усіх нас незалежно від того, де ми проживаємо, чи в Україні, чи за її межами, ті людські цінності, за які так борюся та ісповідував Тарас Шевченко, боролися усі народи, які не хотіли розчинитись та зникнути з карти планети Земля.

А це три з найбільших цінностей: свобода, рівноправність, міцне національне коріння, тому Тарас Шевченко зрозумілий для всіх, для усього світу, в тому числі і для народу Румунії. Нехай цей пам'ятник стане символом єднання, братерства українського та румунського народів. Нехай ваші діти, коли будуть приходити до цього пам'ятника і нести квіти нашому пророку Шевченку, схилиючи голову перед його величчю, хай знають, якого роду вони, і хай пам'ятають, що Україна була, є і буде! Що українці, які проживають за її межами, є частиною великого українського народу!

Слава всім тим, хто причетний до пам'ятника, хто долучився до його встановлення!»

МИХАЙЛО РАТУШНИЙ: «Шевченко, як ніколи, актуальний сьогодні як для України, так і для цілої Європи...»

«Це справжня велика честь знаходитися сьогодні тут, в Сігеті... В Європі Румунія має найбільше пам'ятників Шевченку, окрім України. Про що це свідчить?.. Про те, що українська громада в Румунії, СУР, дбають про свою національну ідентичність, а з другого боку, це свідчить, що румунська влада забезпечує інтереси української національної меншини і дозволяє споруджувати такі пам'ятники.

Чому для нас такий важливий Шевченко? Тому що Шевченко більше, ніж поет. Шевченко не був ніколи державним діячем, але, коли ми, українці, були готові втрачати свою національну ідентичність, були готові ставати малоросами чи русинами, Шевченко нагадав нам, що ми є і повинні залишатися українцями. Це так по-європейськи і актуально саме сьогодні, тому що європейська цінність полягає в тому, що кожна особистість в Європі повинна бути забезпечена, і людська ідентичність, і особиста свобода, і етнічна ідентичність. Шевченко, як ніколи, актуальний сьогодні як для України, так і для цілої Європи.

Я хочу від імені УВКР, від наших членських організацій подякувати кожному, хто спричинився до зведення цього пам'ятника. Хочу подякувати владі Румунії, румунському народу, який в умовах російської агресії надає нам реальну допомогу, яка полягає у прийомі українських дітей, протезуванні й інших гуманітарних акціях. Ну, і на сам кінець, хочу вручити медаль Тараса Шевченка, яка виготовляється на тому ж монетному дворі, де виготовляється зірка Героїв України Ярославу Скумачуку, який є головним жертводавцем б'юсту. Честь і слава йому!»

Володимир АНТОФІЙЧУК, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

«З БЕЗОДНІ ВСТАВ ЧЕРВОНИЙ ЗВІР...»: Большевицько-російська навала на Київ у поетичному осмисленні Дмитра Загула

(Продовження з № 268)

Збірка поезій Д. Загула «Мара» – своєрідний мистецький приклад поєднання біблійного тексту та художнього його освоєння й, одночасно, проєкції біблійних (зосібна апокаліптичних) мотивів у животрепетні проблеми сучасності: воєн, смерті, трагічного світовідчуження кінця одних епох і початку інших.

У вірші «І ось, настав останній час!..» маємо апокаліптичну зустріч часів сакрального та профанного: євангельського часу, коли «вмер розіп'ятий за нас» [16, с. 3], та часу тектонічних зрушень сучасності. Елементом поєднання цих двох просторів стає кров, яка у різних релігіях завжди була містичним символом, а в християнстві має розлогі містичні семіотичні прояви. Цю кров дзьобатимуть «кроваві круки», й «вона впаде в останній раз / На наші діти, наші внуки». У християнських апокрифах існувало повір'я про те, що під місцем, де стояв хрест Розіп'ятого, було поховано першу людину – Адама. Свята кров, що витікала з Ісусового боку, обмила Адамів череп, очистивши тим самим людство від гріхів.

І. Набитович наголошує, що «*sacrum* є однією з найважливіших субстанцій людського існування, квінтесенцією релігійного світовідчуження й буття *homo religiosus* – людини релігійної» [13, с. 29]. Одночасно, зауважує цей же дослідник, *sacrum* та *profanum* «розглядається загалом як опозиційна, але не обов'язково протиставна пара. Латинське *fanum, fani* – це ще одне окреслення святости, освяченого локусу. У первісному значенні терміном *fanum* означалася процедура освячення місця під святиною, а надалі – й саму святиною. Таким чином, *pro-fanum* – це місце перед святиною. Такий локус залишається під її омофором, однак до нього не стосуються ті заборони і обмеження, які діють у самій святині. [...] Пауль Тілліх вказує на один із контрастів до слова *sacrum* – *секулярне*, яке є менш виразним, ніж слово «профанне», однак воно набрало конотацій «нечистого»; у той час, хоча й *profanum*, і *секулярне* – це те, що не є *sacrum*, *секулярний* – як термін – залишається нейтральним. Разом з усім усе секулярне є потенційно священним, тобто воно є доступним для освячення» [13, с. 40].

У Загуловій поезії «І ось, настав останній час!..» кров, що її переносять круки, «падає» на людських дітей із дзьобів символу війни, смерті, розкладу. Тому й, «юрба синів Твоїх безбожна», яка «вже йде по чорних вулицях» (*курсив мій*. – В. А.) – це заражена большевицьким безбожжям російська революція, яка народжена з крові з кривавих дзьобів хижого птаства. У інтертекстуальній перспективі цей образ можна сприймати і як цитату Одроквення Івана Богослова: «І побачив я одного янгола, що стояв на сонці; і кликав він

голосом великим, глаголючи усьому птаству, що літало посеред неба: ходіть і зберіть на вечерю великого Бога, щоб їсти тіла царів, і тіла тисячників, і тіла сильних, і тіла коней, і тих, що сидять на них, і тіла всіх вольних і невольних, і малих, і великих» (Од., 19: 7). Алюзійно тут можна було б додати й паралель цього апокаліптичного хижого птаства до хижого символу Російської імперії – двоголового орла, який вигодував кров'ю поневолених Росією народів «синів безбожних» [16, с. 3]. Розширення цього апокаліптичного простору всесвітньої війни, смерті й розрухи постає у вірші «*Sic transit...*» з циклу «*Poesia militans*», який не входить до збірки «Мара»:

Прийшла година лютих карі,
руїнах вівтарі

Поблідли жемчуги в тіярі...

Загнали блискавиці в хмарі,

заплакали царі.

На європейському цвинтарі

в руїнах вівтарі [6, с. 245].

Наступні дві поезії «Мари» – «Думо скорбна моя...» та «Це Ти – це знову Ти, мій Спасе...» – своєрідне продовження і розгортання символічного ряду прем'єрного вірша збірки. Перша з них становить своєрідне продовження профанного простору поезії «І ось, настав останній час!..». Тут «чорні круки летять / кров'ю кроплять лани», над якими «мерехтять прапори чужини» [16, с. 4]. На рідній землі воює «сармат», який поєднався із «недавніми монголами». Шляхта та козаки вважали себе нащадками сарматів, тому алюзійно під першими тут можна би окреслити ті сили в Україні, які підтримали російських большевиків; під другими, розуміються росіяни як нащадки азійських орд. Друга з цих поезій стає символічним продовженням і розгортанням сакрального простору, особливим повторенням євангельського хронотопу, де Спас знову «розіп'ятий на змученій землі», а синекдоха хреста, де стратили Месію, стає маркером у просторі всесвітнього апокаліпсису, який, очевидно, навіяний Першою світовою війною, розвалом імперій і поразкою визвольних змагань українців:

Хрести, на котрих за людей ти розіп'явся, –

Чорніють у всесвітньому вогні [16, с. 5].

Образ круків, як передвісників і носів смерті, повторюватиметься й у інших поезіях збірки. Постійно повторюючись, цей образ стає лейтмотивом смерті, поневолення, зневаги для рідного краю від росіян-окупантів. У вірші «Дзвонить гомін стоголосим гомоном» у ліричного героя «давнішим ворогом, північним вороном, / серце встосотне розіп'ято». Тут нашестя цих «північних воронів» набуває апокаліптичного забарвлення:

(Продовження на 22 с.)

«З БЕЗОДНІ ВСТАВ ЧЕРВОНИЙ ЗВІР...»: Большевицько-російська навала на Київ у поетичному осмисленні Дмитра Загула

(Продовження з 21 с.)

Крають край наш армії варварів,
Топчуть-топочуть чоботами...
Крячуть на кривлях кривавими барвами...
<...>
Сонце сміється над нашими трупами...
Покриті ми плямами, гаслами п'яними –
Прибиті страхіттями – круками [16, с. 11].
Ті ж апокаліптичні мотиви, де символ круків стає домінуючим, розгорнуто й у вірші «Північні півні...»:
Північні півні на півдні запіяли: кров!
Полями плями без тьми посяяли знов [16, с. 13].
Алітераційне повторення глухого «п» та поєднання «кр», «вн», «вдн», «п(о)л» передає глухість і непевність апокаліптичного часу, коли «на кожній кривлі криваво-гнівні / круки сидять...» [16, с. 13].

Таким же бачиться ліричному героєві й натопт тих, хто святкує «первое мая» (вірш «По вулицях тягнулася стотисячна маніфестація...»). Символіка смерті тут наповнюється художніми мікродеталлями, пов'язаними із комуністичною ідеологією: «воронів згряя» зійшлася «під трибунами – червоними ешафотами»; над ними вгорі «прапори скривавленими плахтами», [16, с. 12]. Це часи, коли «горлаті плакати в болоті маячать», а «окружені круками душі віщують: / Що кров'ю десь окроплено рілля...» («Заплющу очі, хай не плачуть...») [16, с. 14].

Додаймо, що в Загулових поезіях, які мають сакральну перспективу, колористика теж набуває важливого символічного значення. Поезія «Порозпліталися гірлянди...», опублікована в першому числі «Музагету» за 1919 р., контрастована протиставленням білого та червоного кольорів. На цьому контрасті побудоване художнє символічне протиставлення червоної Росії (червоні маки та червоні троянди) та України (білі лілії й білі бігонії): «Янголом помсти понад степами / Порозсіпаю квіти червоні...» [8, с. 10]. Цей сецесійний мотив має й християнське закорінення, оскільки лілея є символом Марії Богородиці.

Разом із тим у деяких поезіях того періоду колористика стає важливим принципом поетики творення художнього світу, дозволяє передати його велич та красу – у поєднанні із релігійною символікою служби Божої:

Вечір чаром зачервонив
Монотонне плесо, –
Хтось в чарівнім царстві тонів
Відправляє месу [8, с. 12].

Водночас малиновий колір – колір козацьких прапорів («Малинова наша мрія – наш воскресний день»), накладаючись на християнські переконання поета, породжує поєднання символіки Марії – Матері Божої (яка «скорбно слухає» «ще не чуваних пісень») та України, який своє серце віддає мистець (що «гострить ясну зброю») (вірш «Чи не марні марю мрії...», який не увійшов до збірки «Мара») [5, с. 15].

Деякі з поезій збірки «Мара» мають певні жанрові ознаки молитви. Над краєм «кружляють озлоблені ворони» («Крукам волю віддай!» // ...Нахлинули з півночі гості. Села в огні») й ліричний герой благає: «Спаси нас, помилуй, Господи, / В ці божевільні дні!» [16, с. 17].

Образ ворона, крука як нападника з'являється й у інших поезіях Д. Загула того періоду («Regeant moritur!»): «На бік, ворони! геть з дороги! / На вас горить наш лютий гнів!» [6, с. 244].

Дмитро Загул

Сучасний ліричному героєві світ стає метафоричним віддзеркаленням світу занепаду Римської імперії, винної у розп'ятті Сина Божого. (Христа у цьому алюзійному ряду можна ідентифікувати і як символ України: «І дерево, котре росло на ярмо / Зрубали ми для другої Голготи»):

Невинного ми вдруде розпнемо,
І під хрестом розпалимо багаття...
А потім побожно зір свій зведемо,
І припадем перед Твоїм розп'яттям
[16, с. 5].

Наступні два вірші збірки знову ж стають почерговим розгортанням просторів *sacrum* та *profanum* попередніх поезій. Якщо в першому катрені поезії «Згадаєм заповідь Христа...» – звертання до новітніх заповідей Христа, / Його любов, о любі браття!», із молитовним закликом: «Хай припадуть бліді уста / До

розпростертого розп'яття», то в другому розгорнуто характерну для католицького обряду формулу покаяння *teu culpa*: оскільки Господа «розп'ято нашими руками», «караючий» має побити тих, що каються, «судними вогнями» [16, с. 6]. У поезії ж «Ой, та не все ще дощенту розбито...» вловлюється алюзія на ідеї російських большевиків «зруйнувати все до основи», ідеї, в яких «в крові й вогні про майбутнє / стільки казок...» і їх переконання, що вони та їх ідеї посядуть місце Господнє: «Ми хутко досягнемо неба...» [16, с. 7].

Кілька наступних поезій збірки «Мара» виступають своєрідною паралеллю до пророцьких «плачів» над долею рідної землі, куди прийшли російські окупанти, які стають для ліричного героя-пророка втіленням усесвітнього зла. І якщо П. Тичина в тому ж 1919 році, коли вийшла друком збірка Д. Загула, виголошує «Росіє, Росіє, Росіє моя! / ...Стоїть

сторозтерзаний Київ...», то в останнього у вірші «Перекинчик, запроданець Київ...», Київ «вітає гучно ворогів» і

Заквітчаний червоними квітками,
Обліплений плакатами страхіть,
Стоїть, виголошує, розмахує руками:
«Кінець тобі, кінець! – жовтоблакить» [16, с. 8].

В іншій поезії – «Чотиристатисячноуста столиця...» – поет порівнює столицю, яка піддалася червоному звірові, з вавилонською блудницею – «великою блудницею, яка сидить на водах многих; з нею блудодіяли царі земні, і вином її блудодіяння впивалися ті, що живуть на землі. [...] І я побачив жінку, яка сиділа на звірі багряному, словненому імен богухульних, з сімома головами і десятьма рогами. І жінка була одягнена в порфіру і багряницю, прикрашена золотом, коштовними каменями і перлами, і тримала золоту чашу в руці своїй, наповнену мерзотами і нечистотою блудодіяння її; і на чолі її написано ім'я: таїна, Вавилон великий, мати блудницям і мерзотам земним. Я бачив, що жінка упоєна була кров'ю святих і кров'ю свідків Ісусових, і, бачачи її, дивувався здивуванням великим. І сказав мені ангел: що ти дивуєшся?..» (Одр. 17 : 10 – 15). Столиця поневоленої країни «розкинулася наче повія: / «Приходьте, прохожі, хто хоче! Неділя! / Давайте, будем веселиться» [...] Віддамся рабам – ботокудам!» І як Єремія, виголошує автор: «О, «мать городів» українсько-московських! / Де сором твій давній сховався?» [16, с. 21].

У поезії «Тебе розп'ято, мій рідний краю, знов...» накладання образів України та розп'ятого Христа уже не алюзійне, тут воно отримує повну інтерференцію. У такий спосіб відбувається сакралізація як географічного, так і символічного простору України, в який вторглися інфернальні сили. Однак ліричний герой вірить, що, як у євангельській історії відбулося воскресіння Христове, так і воскресне його рідний край. Поки що «скривавлений висить в терновому вінку / Твій труп поранений на хреснім дереві...» «. Однак, як Христос смертю смертю подолав, вороги і зрадники мають начуватися, коли прийде час воскресіння:

Та горе їм, коли воскреснеш ти
І розіпрестреш благословенні руки.
Владуть на голови тих зрадників хрести... [16, с. 9].

У стилі старозавітних пророків поет закликає: «Воскресни краю мій, в новій могутній славі! / Розвій ворогів на чотири вітри!» [16, с. 9].

У вірші «Вороногровий кінь махнув розхристаним хвостом...» символіка апокаліптичних коней сконцентрована на одному з них – тому, що несе війну. Цей образ у Д. Загула безпосередньо лучиться із християнським образом хреста як символом страждання, де рідна земля ототожнюється із розп'ятим Месією: «Лежить земля хрестом – / Хрестом – / з опльованим Христом»; «...І світлий степ заслала тінь, / І трупи під хрестом – / Листом – / І ми хрестом...» [8, с. 11].

Воскресіння України-Христа ліричний герой очікує з великою вірою у серці: «Я хрест розп'яття в серці понесу / До ясного воскресного часу...», «Не псам, не псам краса моя!» [16, с. 18].

Однак у ці апокаліптичні часи поет-пророк залишається вірним своєму Богові: «Довго співає побожно / Серце святий

псалом» (вірш «Я серце стисну, мов крицю...»). Власне тут знову ж можливе подвійне символічне прочитання, якщо ототожнити «в час катувань, розп'яття» Бога й Україну:

Душа – побожна черниця –
Серед пожеж-вогнів,
Не перестала молитися
До Бога кращих днів... [16, с. 10].

У міфо-ритуальному художньому просторі Д. Загула російський окупант уособлюється й у образі апокаліптичного звіра («Блакитним ранкам, білим дням...»): «З безодні встав червоний звір, / одвічний звір – / з-за всіх залізних брам». І якщо хтось називає цього російського звіра братом «з-за ґрат», то ліричний герой чітко окреслює його: він – «кат і хам» [16, с. 16]. Червоний багатоголовий звір апокаліпсису уособлюється в стоголову смерть, яка нищить Україну:

Танцює стоголова смерть
По селах, по містах –
«Війна серцям! Війна хрестам!» [16, с. 16].

Окупація силами червоного звіра рідної землі – це Божа кара. В поезії «Кара Господня!» біблійна риторика переноситься в профанний простір поневоленої України й набуває Єреміїного запалу:

Кара Господня! – плачте та кайтеся!
Знову безодня!

З честю і житками тут розпрощайтеся!
Кара Господня! [16, с. 24].

Призначення мистця і мистецтва у такій ситуації – оспівувати загарбника («Лицарю царства прекрасного / Краще заграй! / Богові світу сучасного / Пісню співай!»). При цьому світ поневолення ідентифікується із простором *profanum*, а світ мистецтва – із сферою *sacrum*: «Нащо небесна мелодія – / Музика сфер? / Слава для ката і злодія...» (вірш «Лицарю царства прекрасного...») [16, с. 25].

Поет бачить своє завдання в іншому: його мистецтво як сакральний еліксир має служити цілєнню людських душ. Він, за євангельським принципом, повинен вділити душам жебраків зі свого набутку «ранкове сонце – це серце моє...»: «Убогі душі я збагачу / Барвами власних фарб. / Жебрацькі торби озолочу / Беріть мій світ, мій скарб...»; Як Давид, каже поет, «я буду грати як ніч, так день / На гарфах ваших душ» [5, с. 14].

Подібний мотив профанації мистецтва в євангельській алюзії до вигнання Христом торговців із храму відчувається і в поезії «Odi profanum vulgus!» із циклу «Poesia militans»: «Як обійти юрбу купецтва, / Щоби дійти в свій власний храм?» [6, с. 245]. У такому ж художньому ключі відбувається й протиставлення *sacrum* та *profanum* й у інших сферах буття в апокаліптичні часи. Концепт «раю» набуває в поезії «Лицарю царства прекрасного» інфернальних ознак «раю комуністичного» – пекла, де мучать і розстрілюють праведні душі:

Шукають, хапають, стріляють –
«В чезрівічайку, ступай!»
По селах Комбіді гуляють
Комуністичний рай! [16, с. 25].

(Закінчення на 31 с.)

Іван Кідещук

Суть слова-життя, любові-кохання, духовності

(Есе про есе Богдана Дячишина «Слово про вічне»)

Любов виникає з любові, і коли хочу,
щоб мене любили, я сам перший люблю.

Гр. С.Сковорода

Святе Письмо-Біблія, Святі Євангелія доброю новиною (євангеліон – добра звість) нам об'являється Словом Божим або благовістю Божою, Божим Світлом просвічують людству дорогу життя, духовну дорогу до Спасіння людського роду втіленим словом Ісуса Христа, Спасителя нашого.

Про цю істину свідчить Євангеліє від Івана, названого євангелістом любові: «Споконвіку було Слово, а Слово в Бога було, і Слово було Бог; (...) У ньому було життя і життя було світло людей (1:1; 1:4). І Слово стало тілом, і оселилось між нами, і ми славу його бачили – славу Єдинородного від Отця, благодаттю та істиною сповненого» (1:14). Як приречено було у Старому Завіті, Діва Марія зі Слова народила Дитину – Ісуса Христа, Сина Божого.

Отже, Євангелії вказують єдину істину на світі: Слово – Бог, Слово – Світло, Словом втілюється Ісус Христос, Слово – Життя і Спасіння наше за вченням Сина Божого, Спасителя нашого. Сам Ісус Христос свідчить у храмі перед фарисеями: «Я – Світло світу. Хто йде за мною, не блукатиме в темряві, а матиме світло життя» (Іоан, 8:12), а апостоли Томі Він заявляє: «Я путь, істина і життя! Ніхто не приходить до Отця, як тільки через Мене. Якщо б ви Мене пізнали, то й Отця мого пізнали б. Відтепер знаєте Його і бачили» (Іоан 14: 5-7). Ясно, що Слово-Життя – це отожднення, в центрі якого являється Сам Господь-Бог, Отець і Син Ісус Христос – Світло нашого життя, що веде нас у вірі до Отця небесного дорогою до Спасіння і вічного життя.

Не так давно я представив читачам «Нашого голосу» есеї «Думки пам'яті» Богдана Дячишина, що взявся до письма два роки тому з надією звернути увагу сучасним читачам, наскільки важливе слово про вічне, духовне життя, бо тільки воно допомагає нам просвічуватись, а не гра в пустослів'я. У першій своїй книжці автор скаржився, що людина нехтує собою, своєю силою духовності, співпрацею та співчуттям з людьми, забуваючи, що «Істина – це Бог», як уточняв Сенека і свідчить Святе Письмо. Оцю болючу правду Б. Дячишин цитує на позатитульній сторінці нової книжки «Слово про вічне» (Львів, 2016): «Ми – суть того, що відкидаємо, якщо не побільшуємо нашу духовність» і тому запрошує нас дружити з книжкою, але доброю, зокрема з Євангелією, прикладати «зусилля до пізнання

духовного начала природы і людини», адже «все створене Творцем слугує вічності... Усе Він прегарним зробив свого часу, і вічність поклав їм у серце, хоч не розуміє людина тих діл, що Бог учинив, від початку та аж до кінця...Я знаю, що все, що Бог робить, воно зостається навіки...» (Еклезіаста 3:11, 14а; «Слово про вічне», Від автора, с.9). Отож, біблійний мудрець-проповідник відзначає недовірливість людини у вічність, що тілесна смерть не – смерть, бо «вічність поклав їм у серце» Бог, як вічними є любов, кохання і духовне життя.

У другій книжці «Слово про вічне» Богдан Дячишин зберігає з першої книжки есеї «Зігрита думкою сльоза» та «Кохання першим і останнім не буває», на підставі яких намагається усвідомити, що таке кохання, якого сам відчуває єдиним і вічним із своєї такої власної життєвої драми – втрати «єдиної Лесі, (його) коханої дружини» – як свідчать перше і друге мотто книжок: 1. «Пам'ять – сльоза, як весняна роса, нею живемо вдень та вночі» і 2. «Щастя – це коли хтось думає про нас, молиться за нас і поєднаний з нашим серцем невидимою духовною ниткою життя...» Справді, кохання першим і останнім не буває, бо кожен з нас добре знає, що воно кінця не має, відколи світ та людство.. Проте, – зауважує автор, – «жоден мислитель, наука не в змозі осмислити вічної істини кохання» (див. «Від автора», с.7), наскільки воно властиве всім людям, вічне або зрадливе, стає «невидимою духовною ниткою» або рветься в дорозі буйного нещасного життя. Перед нами – життєва драма і вічне питання людини, але й можлива пережита відповідь, як навчала Емілі Дікінсон: «Чи це життя є все, що є? Кохання єдине і вічне – це все, що ми знаємо про нього». У свою чергу, автор даних есеїв відзначає: «Кохання живе – думаю ним, живу ним вдень та вночі. Пам'ять кохання вічна й сильніша за смерть – це момент моменту у незбагненні вічності життя, Творця». Сказане автором можна висловити безпосередньо і правдиво: Бог дарує нам життя, любов і кохання, дарує світло і земну вічність в любові і коханні і якщо ми зумієм їх зберегти, то, певне, з ними підемо і в потойбічність. Нерозривне земне і потойбічне кохання може відновити ту первісну цілісність ще з Раю, коли Адам та Єва взаємною любов'ю душевно відчувалися нерозлучною парою. Давня єврейська пословиця каже, що кохання хоронить людину від зла та гріховності: «Де є кохання – немає гріха, де гріх – там немає кохання», тобто воно зберігає чистоту нашої душі, нашу відданість Богові та нашим ближнім, допомагає жити в любові.

Щоб зрозуміти справжню, істинну любов, розглянемо основні дисоціації цього життєдайного почуття за Ольгою Кобилянською: «Є трояка любов. Та, що годується ласощами, що годується поцілунками, і та, що поважна, як смерть, годує сама себе і других. Вона годує себе і сльозами, і горем, і сумом, і самотністю, а поза гробом – золотою тінню пам'яті – споминами про її святу, нестерпну силу» (див. «Мої лілеї», – «В неділю рано зілля копала», Київ, 1986.с.227). Перша любов – поверхова й фальшива, що підкуплює, друга, з любовощами та поцілунками – тілесна, а третя – істинна любов, яка охоплює все, вічна, християнська, сильніша ніж віра й надія, як навчав Св. апостол Павло (див. До коринтян 13:13). На любові ґрунтується дароване Богом людській парі кохання як результат глибокого довір'я між чоловіком та жінкою, як підкреслює Б. Дячишин: «І Бог на свій образ людину сотворив, як чоловіка та жінку сотворив їх. І поблагословив їх Бог, і сказав Бог до них: «Плодіться й розмножуйтеся і наповнюйте землю...» (Буття,1: 27-28; див «Кохання першим і останнім не буває», сс.40-41). Ісус Христос доповнює Божі закони і попереджує людство: Бог спарував, людина не має право розлучати те, що подружня пара стає «одним тілом» (Євангелія від Матвія, 19:4-9, там само, с.51). Хіба лише смерть або перелюб може розпарувати приречених Богом (див. Послання апостола Павла до римлян, 7:2; там само). Певне, і в цьому суть вічності любові і кохання, його Божественного приречення, що діє законом та незгасною пам'яттю при житті і по смерті, як відзначає видатний митець Гр. С.Сковорода в його афоризмах: «...Я буду з тобою в пам'яті, в думці, в мовчазній бесіді: до такого ступеня любов сильніша самої смерті!» Істину вічності любові та кохання успадковуємо із вчення Св. Євангелія, з вчення видатних митців світу та вчених нашого часу. Так, Ерік Фромм, психолог і філософ ХХ-го ст. у своїй праці «Мистецтво любові», – зауважує Богдан Дячишин, – подає цікаве уточнення: «Якщо кохання було б тільки почуттям, то не було б основи обіцяти кохати один одного вічно». Такого ж висновку доходить і професор Робін Данбар: «Правда полягає в тому, що кохання є людською універсалією» (там само, сс. 52-53). Справді, переконує нас автор есеїв, кохання – це мистецтво життя, адже людина, що вміла і вміє кохати, що жила і живе коханням, вирощувала і вирощує його радістю, болем і сльозою, як Маленького золотоволосого принца, щоб стати для нас квіткою, яку ми будемо щоранку поливати», сльозою для полегшення страждання (див. «Кохання

вічного сльоза», с. 38). Осмислене щастя незбагненої радості кохання навчило радіти «вічністю» кожної миті «нескінченного кохання», але й боліти до кінця життя, щоб, як пише автор, «Кохати коханням свою пам'ять (про) кохання, кохання – це все...» (Там само, с. 40). Останнє драматичне екзистенційне його запитання таке: «Як мені докохати те, що ми не докохали?!» (там само). А суть запитання така: втрачене кохання усвідомлюємо після його втрати, в самотності, а рятую нас пам'ять, яка зберігає колишню красу кохання приреченої пари, тільки треба пильнувати за нею, «щоб не зачерствіли наші душі, не перетворились на суху глину» (див. «Кохання першим і останнім не буває», с. 66). Головне – зрозуміти, що мистецтво життя зобов'язує, «щоб посіяне зернятко дало колосок, а кохання було б єдине і вічне на все життя» (там само, сс. 66-67).

Книжка есеїв «Слово про вічне» наполягає на релігійно-моральні валентності, на інтроспекції таємничості нашого ества, як справжній духовний путівник людини, яка потребує жити за Божими законами і зберігати Божу святість любові-кохання, бо «Любов є джерелом всього життя» (Гр.Сковорода), а «Кохання народжується коханням» (Сенека). Ніколи не треба вмішувати у Божественне любові або секс, якими людина розважається тілесно, бо вони ведуть до духовної розпусти, падіння у гріховність, нещастя (див коментарі прози та есе Г. Г. Маркеса і В. Панкова, там само сс.55-57, та інших митців України – А. Содомори, Ю. Винничука, М. Саченка, М. Смоляка, Ліни Костенко і ін., що турбуються сучасною долею України, долею молоді, яку треба виховувати на «взірцях моральності і чистоти помислів» (там само, с.58), щоб не скаржитись вкінці нашого існування безнадією, – попереджує автор, поділяючи пораду свого духовного ментора Андрія Содомори: «Як мало з того, що живемо, справді є життям» (там само.с.61).

Отже, есеї «Слово про вічне», що продовжують «Думки пам'яті», виражають життєдайні, чисті помисли Богдана Дячишина про те, що несе в собі вічність краси власного кохання, любові і поваги до цілісності приреченого Божого дару, яким людина у своїй земній минучості пізнає вічність і незгасною пам'яттю прямує в потойбічність до духовного сцілення. Недаремно есе «Кохання вічного сльоза» носить мотто Г. Г. Маркеса „Сказати людині: «Я кохаю тебе» – це саме те, що сказати «Ти будеш жити вічно, ти ніколи не помреш», якщо житимеш способом, заповіданим віршем Наталії Буги: «Живи життям, що Богом проголошене! / Живи життям! / Живи життям!!!» («Розуміння», с. 80).

БОГДАН ДЯЧИШИН
СЛОВО ПРО ВІЧНЕ

Ярослава МЕЛЬНИЧУК, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Оксана Мельничук: феномен трьох націй – грузинської, української, румунської

*Кожний з нас має творчу маніру,
Що властива йому одному!..*
Оксана Мельничук

*Складна це досить річ – минулий вік судити,
Не можна тут рубати з-за плеча*
М. Рильський «Мандрівка в молодість»

Мене дуже заінтригувала особистість однієї української поетеси з Румунії, грузинки за походженням. Навіть прізвища в неї були різні: з роду – Маріне' Галінадзе, по чоловікові – Марина Панчук, тоді як літературне її ім'я, зазначене на титулах семи її поетичних збірок – Оксана Мельничук. Саме так, без звичного по-батькові навіть у вихідних даних.

Мене, як дослідницю українського письменства Румунії, в першу чергу зацікавило українське прізвище Мельничук, яке співзвучне з моїм, отриманим від батька, що є поширеним в Україні. А вже далі ниточки пошуків повели до непростой долі моєї однофамільці, цієї чорноокої брюнетки, з рисами вольової грузинської вроди: широкі брови, прямий ніс, густе чорне волосся. До речі, єдине портретне зображення літераторки, яке мені вдалося знайти, – це чорно-біла фотографія, вміщена у другій за рахунком книзі – «Славлю життя» (Бухарест: Літературне видавництво, 1962).

Подібна історія і з біографічними даними Оксани Мельничук – є і різне датування, і загалом брак інформації. Зокрема, якщо вірити біографічній довідці, вміщеній у першій збірці «Цвіте земля скарбами» (Бухарест: Державне видавництво літератури і мистецтва, 1960), її авторка народилася «в липні 1915 року на Кавказі в робітничій сім'ї» [1, с. 5]. Тоді як за статтею за підписом Тамари Носенко в УЛЕ (т.3) – поетеса на 6 років старша – дата народження вказана: «16. VII. 1909, м. Грозний». Повторює

цю інформацію і Вікіпедія в українському варіанті. Про батьків грузинки Маріне (тобто, Марини) знаємо до жалю мало: «батько її був робітником нафтових промислів в місті Грозному (бувш. Чечено – Інгушська АРСР)» [1, с. 5]. На жаль, навіть імен батьків знайти не вдалося.

Не з'ясованим, думаю, є й походження псевдоніма – Оксана Мельничук. До фактів, які викликають сумніви, належить і дата, і місце поховання – 11. XII.1986, Бухарест, похована у Чернівцях. Нам видається нез'ясованим цей факт перепоховання, а пошуки в архівних даних на двох найбільших Чернівецьких цвинтарях – Руському (на вул. Зеленій) та Центральному (Годилів) не увінчалися успіхом.

Щоправда, скупі рядки енциклопедичної статті говорять, що чоловіком Марини Панчук був завідувач кафедрою української мови й літератури Харківського університету М. А. Панчук, репресований 1937 року.

А ще раніше, вже з 5-ти років дівчинці довелося покинути рідний Кавказ і переїхати до Харкова (забіжу наперед, сказавши, що окремих, дуже болісний пласт її пізнішої лірики – це ностальгічні вірші, нав'язані грузинськими реаліями, про чинари, чонгурі, зурну, ріки Західної Грузії – Ріон та Кура, високу гору біля Тбілісі – Мтацмінда, з пантеоном грузинських письменників та інші пам'ятки рідної землі).

Потребує роз'яснення й уточнення і такий факт,

що одержавши журналістську освіту в Харкові, працюючи в пресі, ця жінка у 1947 – 1957 роках жила у Магадані [6, с. 338].

Чоловіка репресували у чорний трагічний 1937 рік, а де ж випало ціле десятиліття і від 1937 до 1947. Знову неузгодженість... І більше запитань, ніж відповідей.

Про цей період у житті Оксани Мельничук у біографічній довідці (з книги «Цвіте земля скарбами») читаємо: «Працювала в редакціях українських та російських газет в м. Харкові та на Далекому Сході» [1, с. 5]

За яких обставин ця жінка (тут питання: з чоловіком чи без) потрапила до Румунії нам невідомо. Але з 1957 року вона живе у Бухаресті і працює журналістом в редакції української газети «Новий вік».

Сама Оксана Мельничук у віршах неодноразово наголошувала, що життя її було важким, сповненим горя й випробувань:

*Десь в гуркоті і спалахах війни
Дитинство промайнуло голоноге,
Далекі простелилися дороги,
Які дівча у чужину вели...[...]
Вже тої дівчинки давно нема,
Що мрійливо дивилася з вікна:
І слухала уважно плескіт моря,*

*Чинари і тополі тихий шум,
Не знала про примхливу долю й глум...
Вона в житті **ЗА ТРЬОХ** зазнала горя!
(зі збірки «Осіньне різноцвіття»).*

Споглядаючи пройдений життєвий шлях, в останній збірці, виданій 1985 р., за рік до смерті, поетеса констатувала:

*Ту чашу, що призначена мені була,
з роками гірко випила до дна.
Зазнала все: і втрати без надії,
Юнацькі знищено найкращі мрії,
Ненависть, сором, животіння,
Ганьбу, нелюдяне гоніння.
Дні повні тьми і білі ночі,
Пекельну дійсність й поторочі...
(с. 29, зі збірки «Октави серця»).*

Найбільшою вітхою у житті була донька і внуки Марина та Ігор, яким поетеса присвятила збірку «Октави серця» (Бухарест: Критеріон, 1985).

Прикметно, що поетичний талант Оксани Мельничук не згас і до останніх років життя. Остання в часі збірка «Октави серця» розпочинається оптимістично-життєтвердним:

*А життя ще тривожить і далі.
Щедро бродять у мене в душі,
Мов прекрасне вино «Цінандалі», –
Виграють і снуються вірші!*

*Обминаю забуті стежини
І шукаю нових я плаїв...
Пломеніс в мені ще і нині
Дерзновенний жагучий мотив!
(4, с.3)*

Отже, і на схилі літ, в останній період творчості Оксана Мельничук не полишає пера. Формуючи збірку «Октави серця», авторка включає туди і надруковані раніше вірші. Зокрема в альманасі «Обрії» за 1983 рік побачили світ такі поезії:

– «Я вздріла слід кривавого світанку» («Обрії», 1983, с. 104);
– «Душа моя, чи звершила все ти?..» («Обрії», 1983, с. 105);
– «Пам'ять знов від зорі до зорі...» («Обрії», 1983, с. 103);
– «Спостерігала вранішню зорю...» («Обрії», 1983, с. 104);
– «Засніженим блукаю садом...» («Обрії», 1983, с. 105).

Власне, співпраця поетки Оксани Мельничук із часописом «Обрії» неодноразово, а постійно тривала. Так, у 1982 році у виданні з'явилися вірші «Слова пропали», «Зорепад», «На роздоріжжі», що у 1985 році увійшли до циклів «Слова» та «Осіньна борозна» все тієї ж книги «Октави серця».

Слід наголосити, що в «Обрях» і 1984 року на сторінках 28 – 31 надруковано 9 міні – віршів Оксани Мельничук. І це видання чи не єдине в Румунії публікувало критичні відгуки про її творчість.

Зокрема, Степан Ткачук, пишучи своє «Слово про побратимів», присвятив його розділ Оксані Мельничук та вмістив в «Обрях» 1979 року (с. 144-146). Щиро завдячую пані Ірині Мойсей за надісланий текст розвідки С. Ткачука.

Інший дослідник Стеліан Груя опублікував об'ємний (14 сторінок друку) літературознавчий виклад «Поезія Оксани Мельничук» в альманасі «Обрії» за 1984 рік (с. 119-133). Саме Стеліан Груя розкриває таємниці початку творчості поетеси: «Почала свою літературну діяльність Оксана Мельничук громадянсько-патріотичними поезіями й перекладами з румунських поетів.

(Продовження на 28 с.)

Оксана Мельничук: феномен трьох націй – грузинської, української, румунської

(Продовження з 27 с.)

Всі ці перші спроби, починаючи з 1957 року, поетеса надрукувала на сторінках газети «Новий вік», що видається в Бухаресті. В них поетеса підносить велич епохи, але разом з тим її рух до висот поетичного духу відкривається на кожному кроці» [2, с. 119].

Не можна не погодитися зі С. Груєю, що відчутна еволюція у формі вірша поетеси, хоча є і тяжіння до опису життя соціалістичної Румунії. Варто віддати належне докладному, ґрунтовному, послідовному аналізу усіх збірок нашої поетеси, що його запропонував Стеліан Груя.

Інший відомий літератор Михайло Михайлюк, пишучи «Додатки до «Слова про слово» («Обрії», 1986, с. 148–149) присвятив Оксані Мельничук розділ «Уміє плакати й сміятись слово». Роблячи аналіз збірки «Октави серця», М. Михайлюк висновкував: це «найзріліша в поетичному доробку», «Октави» стали для поетеси, звиклої до риторичності й широкої словесної жестикуляції, – уроком творчої самодисципліни, концентрації думки та образного вираження» [5, с. 148].

Окрім С. Ткачука, С. Груї та М. Михайлюка про Оксану Мельничук писав поет і літературознавець, нині професор Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Богдан Іванович Мельничук, який у 1960 році був журналістом газети «Радянська Буковина». У рубриці «Бібліографія» номера від 18 грудня 1960 року Б. Мельничук надрукував статтю «Голос друга». Наголошуючи на співдружності українців і румунів, газетяр підкреслив, що Оксана Мельничук «приїздила в Чернівці, а тепер знайомить читачів «Нового віку» з мистецьким і літературним життям нашого краю (тобто Буковини – авт.)» [3]. Аналізуючи першу «ластівку» авторки з Румунії – «Цвіте земля скарбами» (Бухарест : Державне видавництво літератури і мистецтва, 1960) Богдан Мельничук процитував: «Читач відчуває щастя матері, яка зростила доньку і вивела її в життя («Перші кроки»). Вона не хоче, щоб над містами і селами вставала примара війни. Тому так пристрасно звучать слова поетеси:

Хай колише юна мати сина,
Хай сіяє радістю їй зір,
Хай завжди триває мирна днина,
Хай в віках у світі буде мир!
(«В ім'я дітей і матерів») [3].

Наприкінці статті автор від душі побажав Оксані Мельничук нових творчих успіхів.

На нашу думку, важливо окреслити тематичний діапазон лірики поетеси:

– вірші, ідеологічно насажені (про соціалістичну Румунію, Румунську робітничу партію, Радянську країну, зокрема семирічки, політ у космос та ін.: «Ода партії», «Ода Румунії», «Пісня про партію»);

– пейзажні вірші (окрім грузинської природи, і ще й опис Румунії – країни, де жінці довелося мешкати): «Мій любий променистий краю», «Біла симфонія», «Зимова феєрія», «Осіннє різноцвіття», «Осіння борозна»);

– інтимна лірика («Зустріч», цикл «Ліричні сеанси»);

– роздуми про призначення поета, роль поезії («Ars poetica», цикл «Тривожні ночі», «Слова... Слова...» та ін.);

– пропаганда миру, протистояння воєнного лихоліття (цикл «Тривожні ночі», цикл «За мир – в ім'я життя», «Мрійниця»);

– вірші, присвячені доньці, внукам, загалом молодому поколінню («Діалог з внучкою»).

Отже, попри деякі недоліки форми (у римуванні, неточні рими, декларативні заклики, невправне слововживання та ін.) творчість Оксани Мельничук має право на життя. Думаємо, подальший інтерес до цієї постаті варто підтримати і стимулювати.

Література

- [Б.а.] Біографічна довідка // Мельничук Оксана. *Цвіте земля скарбами*. – Бухарест: Державне вид-во літератури і мистецтва, 1960. – с. 5.
- Груя Стеліан. *Поезія Оксани Мельничук* // Обрії. – 1984. – с. 119 – 133.
- Мельничук Богдан. *Голос друга* // Рад. Буковина. – 1960. – 18 груд.
- Мельничук Оксана. *Октави серця: Поезії*. – Бухарест: Критеріон, 1985. – 99 с.
- Михайлюк Михайло. *Додатки до «Слова про слово»* // Обрії. – 1986. – с. 148-149.
- Носенко Т. А. *Мельничук Оксана* // УЛЕ. – Т.3. – К., 1995. – С. 337-338.

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (XXIV)

==== *Фольклористика. 5. Результати польових обстежень* ====

(Продовження з № 268)

Внаслідок особистого прагнення обстежувати, починаючи з 1960-х років, згідно з науковими планами кафедри слов'янських мов Бухарестського університету, ще побуваючі тоді жанри народної творчості українських поселень Румунії і почергово видавати результати польових обстежень, 1978 року Бухарестське видавництво нацменшин «Критеріон» надрукувало збірку найкращих зразків української усної оповідальної творчості¹ з назвою загадкової екзотичності *Оленський цвіт*, яка, правдоподібно, є модифікованою формою назви середземноморської рослини-куща *олеандр*, що вповні гармонізує із змістом і атмосферою казок. Збірка відкривається обширною *Передмовою* (с. 5 – 16), вміщає точну паспортизацію записів, примітки і *Словник діалектних слів* (с. 315 – 325). Всі наведені у збірці зразки були зареєстровані на магнітофонній плівці безпосередньо від казкарів, тільки не при відомих традиційних нагодах розповідання казок (при сезонних сільськогосподарських працях, у млинах і т.п.), а принагідно, коли при розповіді був присутній тільки записувач, що, можливо, позбавило записи деяких оповідних оздоблень, якими талановитий казкар стимулює увагу його слухачів, а вони, в свою чергу, надають оповідачеві імпровізаційної наснаги. Незважаючи на це, дані зразки не здаються «ущербленими» чим-небудь.

Оповідні зразки даної збірки були записані 1963 року в Караш-Северінському повіті (точніше, в селі Копачеле, від 82-річного Митра Росохи – 3 зразки та 75-річної Розалії Семчич з Корнуцела-Банат – 2 зразки), 1967 року в Арадському повіті (с. Перег, від 56-річного Михала Дзямби – 2 зразки), 1972 р. в Сучавському повіті (с. Палтінул, від 76-річної Матрони Юрнюк Олексової – 1 зразок), 1976 р. в Марамуреському повіті (с. Кречунів, від 62-річного Василя Поповича – 1 зразок та 69-річного Івана Поповича – 9 зразків; с. Вишня Рівна, від 70-річної Марії Ністор – 3 зразки; с. Валя Вішеулуй, від 49-річного Доди Николая Николаєвого – 3 зразки та від 69-річного Василя Цоли – 2 зразки; с. Красний, від 37-річного Михайла Томнюка – 4 зразки та від 28-

річного Юри Горгана – 2 зразки). Від Николая Доди та Василя Цоли інші зразки були записані 1969 р. Ряд зразків, записаних після виходу збірки, осталися по цей день «закопаними» на магнітних плівках.

Як впливає з вищевказаного, в згаданому періоді (1963-1969 рр.) побування казок ще було живим явищем, його здійснювали переважно казкарі середнього і старшого покоління і найталановитіші з-поміж них, на які я мав щастя потрапити у той період, походили, зазвичай, з вищевказаних околиць, першенство, взагалі, посідаючи Мараморощина.

Переважну більшість зразків даної збірки становлять фантастичні казки, цікаві насамперед своєю необмеженою фантазією, вимріяним світом і, щонайголовніше, своєрідними пристосовуваннями фантастичної оповіді до «топографії» рідних місцевостей казкарів (*Найдик; Плачено, газдо?*) і, на противагу цього – приналежністю до відомої в науці типології казкових сюжетів. У фантастичних казках даної збірки збереглися сліди анімістичних вірувань – одушевлення всіх предметів і явищ органічного і неорганічного світу, з якими людина могла встановлювати різні контакти, спілкуватись людською мовою, розуміти мову звірів, птахів і ін. (*Чудодійна пацьорка; Про царя, який мав п'ятдесят синів*), а то і мову Сонця, Місяця та Зорі (*Сокіл Михайло*). Наявні в даних казках і сліди первісної віри в магічну силу слова і дії, за допомогою яких людину можна було перетворити у звіра, рослину, камінь, або можна було підкорити своїй волі стихійні сили природи чи відкрити таємничі недоступні скарбниці (*Розуме, утворися*). Усі ці сліди, як оцінює В.Я.Пропп, – це коріння фантастичних казок, яке сягає в глибоку давнину – у феодалну та навіть в рабовласницьку епоху².

На противагу присутності в казках багато фантастичних елементів, вони відображають суттєві питання людського існування, роздуми та здоровий світогляд трудового народу, на основі яких окреслився в народній уяві ідеальний світ, в якому добро завжди перемагає зло, внаслідок чого в казках всі мрії збуваються.

(Продовження на 30 с.)

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (XXIV)

(Продовження з 29 с.)

В даній збірці представлені і казки без жодних фантастичних елементів. Це – соціально-побутові чи новелістичні казки, в яких відображено світогляд хліборобів, сирітську та жіночу долю, поневіряння наймита, родинні відносини тощо.

З наукової точки зору, даній збірці властиві кілька цінних аспектів. Вона, по-перше, може стати «опорним» моментом дослідження тяглості оповідальної традиції: в усному передаванні з покоління в покоління казки (як, зрештою, і вся народна творчість) постійно видозмінюються – деміфологізуються, втрачають традиційні художні аспекти, сюжетно спрощуються, актуалізуються тощо. Записані в певний момент і надруковані, вони становляться своєрідним «перетином» усної тяглості. Отож, здійсненим між 1863-1969 рр. «перетином» тяглості оповідальної української усної традиції в Румунії засвідчується той факт, що в згаданий період казки ще мали свою уцілілу художню структуру і відомі стабільні формули – ініціальні («Було, де не було, в сімдесят і сім'ї країні»), перехідні («Як сі прийшло...»; «Што ся стало,») та формули-кінцівки («Я си не доказав, а ви си не дослухали»). Їх розповідні «тканини» – змістовно заокруглені, в структурах наявні властиві казкам складові кадри: урівноважений початковий, кадр порушення рівноваги, заходи по відновленню початкової рівноваги, перемога добра над злом і нагородження героя. Не позбавлені казки даної збірки ні властивої їм ритміки розгортання подій – по висхідній лінії, використанням трикратності та діалогу.

Дана збірка, по-друге, засвідчує збереженість відмінних, властивих окремим казкарям розповідних манер. Василь Цола, наприклад, з Валя Вішеулуй, від якого записано найбільше казок, на якого я повинен був «полювати», спускаючись із Сигота по кілька разів, бо розповівши казку-дві, він відпрошувався («Прошу Вас, мушу йти, бо прийшла ми дочка з...Бая Маре», що було витівкою, в нього, як мені згодом говорили односельці, не було дочки) і зникав, належить до, так би мовити, «класичного» типу казкаря, який не *переказує* відомий сюжет, а *створює* новий його варіант. В оповідній манері Йосипа Сасюка з того ж села немає стилю Василя Цоли, в нього наявне надмірне комбінування казкових епізодів, завдяки чому виклад сюжету – надто

скомплікований, «суховатий» і лаконічний. Підкреслено своєрідною є розповідна манера третього казкаря з Валя Вішеулуй – Доди Николая Николаєвго: окрім сюжетної заокругленості, логічного укладання епізодів, в одних його казках відчувається нахил до висвітлення фактів у мінорно-ліричному ключі власивою інтонацією, здрібнілими та пестливими формами слів (*Сокіл Михайло*). Николай Дода особливо ефектно розповідає і гумористично-сатиричні казки, а, по-третє, деякі казкові сюжети, навіть фантастичні, він у достатній мірі *актуалізує*, чим включається у властиву сучасному українському, румунському й іншому тенденцію казкаряства³. В розповідній манері 69-річного Івана Поповича із села Кречунів того ж Марамуреського повіту звертають увагу слідуючі аспекти: 1/ уміння передавати найглибші переживання казкових героїв, сповнені ліризму і драматичності, 2/ ефектна розповідь соціально-побутових та гумористично-сатиричних казок, 3/ стилізація викладу помірно-економним використанням мовних засобів, 4/ різке переплітання фантастичного плану казки з реальним планом-пейзажем його рідного села Кречунів та навколишніх місцевостей і найвіддаленіших околиць Румунії та закордонних поселень, куди оповідач подорожував при різних нагодах в своєму житті, 5/ трохи надмірна актуалізація деяких казкових сюжетів.

Дана збірка, по-третє, небагатьма фактами звертає увагу на ще не розпочаті навіть аспекти дослідження зв'язків оповідальної традиції українських поселень Румунії з румунською оповідальною традицією, як перехід (без відчуття мовного бар'єра) румунських казок в репертуар українських казкаря. Уже віддавна хрестоматійна румунська казка *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte* славнозвісного фольклориста Петре Іспіреску, на Мараморощині була записана 1969 р. в українській «редакції» з тотожним заголовком *Молодість без старості, а життя без смерті*. Крім загальної приналежності до відомої (світової, європейської) типології казкових сюжетів, деяким українським і румунським казкам притаманні окремі спільні елементи, як, наприклад, казкам *Королівна Безручка*, *Цісаревич і його помічники Голодняк*, *Водяк*, *Змерзлюк*, остання – теж хрестоматійна в румунів і відома під заголовком *Harap Alb (Білий Арап*, його імені омонімічні помічники

– *Flămânzilă, Setilă, Gerilă*⁴. В українських казках з Румунії зустрічаються і деякі імена румунських казкових героїв, як *Hiky Hik* (= рум. *Nicu Nic*), *Лист Зелений* (= рум. *Frunză verde*) і ін.

Крім записування на магнітофонній плівці, казки, як дехто оцінював, краще б записувати засобами відео, бо в своїй розповіді з різних причин казкаря дещо не домовляє, сугеруючи його різними жестами, як це відзначив провідний сучасний румунський фольклорист Овідіу Бірля у тритомній *Антології народної епічної прози* недавніх записів, вказуючи в скобках, які саме доповнюючі жести-переклади вжив той чи інший казкаря в тому чи іншому ключовому розповідному моменті⁵. Подібне явище закріплює і я у розповідній манері українських казкаря, але їхні доповнюючі жести не подав у надрукованій збірці.

На збірку *Оленський цвіт* рецензію опублікував Іван Ковач у г. «Новий вік», багато її зразків було передруковано в одному з видань Київського ІМФ, Йорданом Датку вона уведена в його *Словник румунських фольклористів* (1979), детально прорецензував її недавно викладач

ЧНУ Василь Костик⁶, а менш деталіше представив Іван Кідещук⁷.

(Далі буде)

Примітки

1 *Оленський цвіт*. Збірка української усної оповідальної творчості з Румунії. Записи, опрацювання, передмова та примітки д-ра філологічних наук Івана Ребошапки, Видавництво «Критеріон», Бухарест, 1978, 327 стор.

2 В.Я.Пропп, *Исторические корни волшебной сказки*, Ленинград, 1946.

3 Іван Ребошапка, *Осучаснення традиційних народних казок // «Обрії», «Критеріон», Бухарест, 1984, с. 160-175.*

4 Іван Ребошапка, *Слідами Володимира Гнатюка в Банаті // «Vedecký sborník Múzea ukrajinskej kultury vo Svidniku», Prešov, № 3, 1967, s. 97-101.*

5 Ovidiu Birlea, *Antologie de proză populară epică*, București, EPL, vol. 1-3, 1966.

6 Василь Костик, *Іван Ребошапка про українську народну прозу // «Omăgiu profesorului Ioan Rebușarșă la 80 de ani». Volum coordonat de Constantin Geambașu, Editura RCR Editorial, București, 2015, p. 77-79.*

7 Іван Кідещук, *Іван Ребошапка – видатний україніст і знавець усного й писаного слова*, там само, с. 44.

«З БЕЗОДНІ ВСТАВ ЧЕРВОНИЙ ЗВІР...»: *Большевицько-російська навала на Київ у поетичному осмисленні Дмитра Загула*

(Продовження з 23 с.)

При цьому подвоєння «мм» у концепті «комуністичний рай» алюзіюно акцентує на тому, що цей рай – російського походження.

Заключна поезія збірки «Мара» «Наболіло моє серце, друзі...» завершує апокаліптичні картини «комуністичного раю», які проєктуються на типовий український пейзаж, руйнуючи його первісну гармонію:

...На землі лежать сухі покоси,

Де вогні-дими...

В золотому житі вже не дзвонять коси –

То мигочуть-гуркотять громи... [16, с. 28].

Передзавершальна поезія збірки «Мара» стає своєрідним підсумком символу російської окупації України, яка трансформується в художньому світі в апокаліптичні візії

Література:

- Білецький О. Дмитро Загул // Білецький О. Збір. праць: У 5 т. – Т. 3. – К.: Наук. думка, 1966. – С. 93.
- Загул Дмитро. Автобіографія // Самі про себе. Автобіографії українських митців 1920-х років. – К.: Кліо, 2015. – С. 210 – 214.
- Загул Дмитро. З зелених гір: Поезії. – К.: Т-во «Час», 1918. – 104 с.
- Загул Дмитро. Над Йорданом (Уривок з І пісні «Назоря») // Нова Буковина. – 1913. – 19 сч.
- Загул Дмитро. Ранкове сонце – це серце моє. Чи не марні марю мрії...: Вірші // Мистецтво. – 1920. – Ч. 1. – С. 14 – 16.
- Загул Дмитро. Poesia militans // Літературно-науковий вістник. – 1919. – Кн. III. – С. 244 – 245.
- Загул Дмитро. Поезії. – К.: Рад. письменник, 1990. – 326 с.
- Загул Дмитро. Порозпліталися гірлянди. Вороногровий кін...: Вірші // Музагет. – 1919. – Ч. 1-3. – С. 10 – 11.

судних днів. Поет-пророк висловлює тверде переконання, що час червоного звіра – не безконечний, а комуністична імперія розвалиться. Нині, через століття після написання цих віршів, бачиться, що в них і справді закладені профетичні передбачення майбутнього комуністичної імперії (вірш «Вся ваша гра – істерика пуста...»):

Збудує безумний Вавилон,

Але розвалить час ваш перший архитвір!

До зір доберетьесь? Зруйнуєте закон?

Та чи встоїть з Одвічним вічний звір? [16, с. 28].

Як збірка Д. Загула «Мара» (Пам'ятка з червоного року), так і його переспів Екклезіяста, окремі поезії перелому 1910 – 1920-их років демонструють занурення художніх стратегій автора у світ Святого Письма, його релігійне світосприймання. Одночасно ця орієнтація на біблійні образи, мотиви, алюзії, поетико-стилістичну систему Біблії є ознакою символістського світогляду автора, його модерністських шукань нових шляхів і мистецьких засобів вираження, національної одяжі для сакрального слова.

9. Зеров Микола. Дмитро Загул. Наш день // Зеров Микола. Українське письменство. – К.: Основи, 2003. – С. 433 – 436.

10. Ковалів Юрій. Історія української літератури. Кінець XIX – поч. XX ст. – Том 3: У сподіваннях і трагічних зламах. – К.: Академія, 2014. – 472 с.

11. Лебідь А. Од символізму до революційної літератури // Життя й революція. – 1925. – № 6-7. – С. 31 – 35.

12. Мельничук Богдан. «Ти кажеш: брат... Я скажу: кат і хам!» // Буковинський журнал. – 2015. – № 4 (98). – С. 15 – 21.

13. Набитович Ігор. Універсум *sacrum* у художній прозі (від Модернізму до Постмодернізму). – Дрогобич-Люблін: Посвіт, 2008. – 600 с.

14. Салига Тарас. Молимося, Боже єдиний // Слово благовісту: Антологія української релігійної поезії / Упоряд. Т. Салига. – Львів: Світ, 1999. – С. 6 – 39.

15. Черниш Г. Дмитро Загул // Історія української літератури. XX століття: У 2 кн. – Кн. 1. 1910 – 1930-ті роки: Навч. посібник / За ред. В. Г. Дончика. – 2-ге вид. – К.: Либідь, 1994. – С. 231 – 236.

16. Юрасіч Г. [Загул Дмитро]. Мара (Пам'ятка з червоного року). – К., 1919. – 31 с.

Іван ЛІБЕР

УКРАЇНСЬКИЙ МІШАНИЙ ХОР «ЗЕЛЕНА ЛІЩИНА»

(Продовження з № 268)

Вокальний гурт «Копашиллянка», який ми згадували попередньо, за дуже короткий час після створення набув високого рівня майстерності і здобув велику популярність. Тому, гадаємо, треба коротко зупинитися на його діяльності, тим більше, що цей гурт на недовгий час змінив хор «Зелена ліщина».

До складу «Копашиллянки» увійшли дівчата, які добровільно зголосилися співати і виступати на різних подіях Союзу українців, а саме: Мікулянич Мігаєла, Сметана Адріяна, Руснак Іляна, Гавий Ленуца, Росоха Іляна, Ковач Сільвія, Лібер Сімона, Ковач Світлана, Сметана Лаура, Бонкало Камелія, Шутак Надіна, Мачан Ольга, Тольняк Валентіна, Ворон Маруся. Гурт розгортав свою діяльність 4-5 років і мав дуже гарні успіхи. У його пісенному репертуарі були переважно пісні українських композиторів, народні пісні і їх обробки, а головню копашильські пісні, як, наприклад: «В саду, садочку» (обробка І.Лібера), «Копав, копав керниченьку» (обробка І.Лібера), «Ранковий цвіт», «Черешневий цвіт» і «Вечір, мов чорниця» (на слова Павла Романюка, муз. І. Лібера), «Серед села дичка» (народна закарпатська), а також широко відома українська народна пісня «Била мене мати», і не менш відома «Гуцулка Ксеня», «Так єсь ня, мамочко, щасливо отдала» (записана від словацьких українців), «Ой кують зозулі віщо» та «Марамориш» (на слова Юрія Павліша, муз. І. Лібера).

Дуже добре були організовані репетиції «Копашиллянки», які відбувалися у будинку культури, учасники мали можливість користуватися необхідними технічними аудіозасобами, мали у розпорядженні відповідну літературу.

Кожний член гурту готував для концерту одну пісню, яку мав виконувати сам, і всі разом одну пісню, яку мали виконувати колективно.

Крім цього, усі дівчата, готуючись до різних конкурсів, читали відповідні матеріали, радились між собою, обговорюючи тематику конкурсів чи майбутніх концертів.

Таким чином дівчата, удосконалювали свою майстерність співу і вміння виступати перед публікою. Будучи молодими і дуже активними, вони замінили хоровий колектив. «Копашиллянка»

виступала у Карансебеші на «Днях української культури» в Решіці на події з нагоди відвідин Посла України в Румунії пана Сандуляка. Часто відбувалися концерти у копашильському будинку культури, на які прибували на запрошення місцевої громади невеликі колективи чи окремі солісти з інших місцевостей.

Дуже часто на ці плаї прибувало бухарестське телебачення, в редакції з питань нацменшин якого тоді працював Олександр Самбор. При таких нагодах були зняті гарні телепередачі, які містили багато кадрів із нашою «Копашельяною».

Завдяки своїй діяльності вокальний гурт «Копашиллянка» став відомим не лише у повіті Караш-Северін, але й у інших кутиках країни.

Університетський професор д-р Іван Семенюк,

гостюючи у селі Копашилі і чуючи, як співає «Копашиллянка», запросив гурт до Клужу на святкування дня народження Тараса Шевченка.

Також гурт «Копашиллянка» виступав на сцені угорського театру в Тімішорі, де публіка мала нагоду чути і бачити красу української пісні.

З нагоди святкування «Юря» (Св. Юрія), «Копашиллянка» була запрошена виступати на сцені Будинку культури села Верхня Рона.

Ще одну нагоду відвідати Верхню Рону і виступити на її сцені «Копашиллянка» мала, коли гурт був запрошений на святкування 225-річчя від заснування місцевої української школи.

Про діяльність «Копашиллянки» залишилися лише добрі спогади. Цей гурт, незважаючи на те, що існував лише кілька років, чудово зіграв свою роль у галузі популяризації української пісні і увійшов в історію румунського українства. І навіть сьогодні він може служити прекрасним прикладом для нашої молоді.

Деякі з молодих дівчат, учасниць «Копашиллянки», отримали місця роботи, умови на яких не дозволяли продовжувати займатися аматорською артистичною діяльністю. «Копашиллянка» почала занепадати, що примусило керівництво об'єднати хор «Зелена ліщина» із гуртом, що, в свою чергу, дало поштовх культурній діяльності не лише в селі Копашилі, але й по всьому Банаті. Хор знову почав свою діяльність, виступаючи на сценах банатських міст і сіл, бажаючи повернути колишнє визнання глядачів.

* * *

Хоч це і не прямо стосується хору «Зелена ліщина», мусимо пригадати, що восени 1976 року копашильська школа відмічала 50-річчя від заснування. На цій події були присутні представники повітових органів в особі Петра Коділи, головного інспектора повітового відділення шкільництва, та Йосипа Чікали від повітового відділення піонерської організації Караш-Северіна.

Із бувших учителів школи були запрошені учителі: Цуку Коріолан, Акім Боцою із дружиною, Іліє Корняну, Марія Бодня; усі місцеві учителі: Іван та Анна Фурді, Василя та Петро Кимпьяну, Олена (Субота) Сідий, Марія та Іван Лібер, та місцеві жителі.

Від імені газети «Новий Вік» на святкуваннях був присутній редактор Іван Ковач.

Учасники події обговорювали умови навчання дітей, підкреслюючи можливість учитися на рідній українській мові, наголошували на старанності учительського колективу давати дітям знання і навички у нових матеріальних умовах.

Найважливішим гостем події була учителька Флоріка Джорджеску (Кіраль), перша учителька копашильської школи, яка вперше відкрила цю школу восени 1926 року. Другим важливим гостем був її чоловік Адріан Джорджеску, який продовжував працю в школі з 1927 року.

Для першої учительки села копашильський поет Юрій Павліш склав вірш «Перша вчителька», який був покладений на музику автором цих рядків. Під час концерту, приуроченого ювілею, хор «Зелена ліщина» взяв у коло дітей учительку-пенсіонерку Флоріку Джорджеску, і всі разом виконували пісню «Перша вчителька в селі»:

«Мов сьогодні, мов учора,
До далекого села
Молоденька та бадьора
Перша вчителька прийшла.

Приспів:

Учителька, учителька –
Подруга дітвори.
Учителька, учителька –
Ровесниця пори.

Вперше в клас вона вступила,
Вперше пролунав дзвінок,
З літер готувала крила,
Цифрами довжила крок.

Приспів

Цей хвилюючий момент викликав сльози на очах присутніх, тим паче, що перша копашильська вчителька була не тільки в роках, а ще й незрячою.

Також на події була присутня молода учителька, дочка села, Марія Попович (Пішта), яка в той час працювала в одній із шкіл міста Бузіяш, що в Тіміським повіті. Їй так сподобалась ця пісня, що вона переклала її на румунську мову і навчила співати свій клас. Діти всієї школи так полюбили пісню, що вона стала їхнім найкращим моментом на урочистостях з нагоди закінчення четвертого класу.

(Далі буде).

Микола КОРНИЦАН

* * *

Остання осінь. Небо нічне
отінює ліси у вогнецвіті.
Залиш хоча б ілюзію, що є,
що, може, ти десь є й на цьому світі.
Остання осінь. Синь чужинна чи
далекій дощ шумує знову, стиху.
Ти подзвони і тільки помовчи,
щоб свою тишу взяв у твоїм вдиху.
Остання осінь. Все це не було,
бо не забути нам, не спом'янути.
Залиш хоча би згадку, що могло,
що все могло, мабуть, інакше бути.
Остання осінь. Небо нічне
отінює яси у вогнецвіті.
Залиш хоча б ілюзію, що є,
що може ти десь є на цьому світі.
Навчи забути. Ждати ти навчи.
Ти подзвони і тільки помовчи.

* * *

Не забудь! Зупинись там, де ще не чекали,
і де неба немає, щоб згадати блакить.
Щоб згадати блакить, і дощі вистачали;
погляд твій, що і досі чийсь очі плямить;
Знаєш? Все це єство тобі тільки наснилось;
тобі тільки наснилися всі ці ночі, уцент.
Може в іншій житті нам зустрітись судилось;
нам зустрітись судилось у довічний момент.
Зупинися та втям: там ніщо не існує.
Там ніхто не існує, з тих, що знали тебе.
З тих, що знали тебе, декого там бракує.
Декого там бракує і немає ніде.

* * *

Тут тільки тьма та лиш чужі акути
луною мутять ніч на дійсність схожу.
А там де ти, де ти повинна бути,
ані в'явити далеч ту не можу.
Там осінь, мабуть. Мабуть, вміють ждати
чужинний подих, тишину чужую.
Лиш там, де ти повинна існувати,
ніхто не знає, що і я існую.
Ти напиши. Наважся відіслати
листа у безвість, оминувши сліхів.
Лиш тут, де знаю: мусиш існувати,

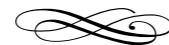
в словах твоїх впізнаю темпи вдихів.
Там осінь, може. Може, вміють ждати
останній подих, тишину чужую.
Лиш там, де ти повинна існувати,
ніхто не знає, що і я існую.
Там, де лиш тьма та згадані акути
лунами мутять ніч на дійсність схожу.
І тільки ту, де ти повинна бути,
ту далеч уявити я не можу.

* * *

Давай, знайдемось десь у маячні,
де дим зламав осінню тень анісі.
Знайдемо якісь згадані ключі
і двері відімкнемо, двері в лісі.
Ввійдемо в глиб, де й погляд вже погас
і мить тече уже не нашим віком.
І дихати забудемо в той час,
коли вогонь заблісне замість вікон.
Здолаю відстань. Але вік твій... мій...
Лиш вічність цю відмінність дооцінить.
Залишимося у пам'яті чужій,
де з попелу підіймуть інші стіни.
Ввійдемо в ліс, де згублені путі
уже чужими згадками постали.
Давай знайдемось і у цім житті.
Хоча б на мить, щоб завше пам'ятали.

* * *

Чекай, де сквер крейдяних вез
блищить в керамічній ломаччю,
Я знатиму, що ти ще ждеш,
що бачиш все те, що не бачу.
Листва сплетена у тахто
і вітрові ламкі розколи.
Ти жди там, де не ждав ніхто
і де не ждатимуть ніколи.
Мою темноту упізнай,
одягнену у ясу твою.
Не залишай не забувай,
мов тень, яку пливе водою.
Ти жди, де зникнуть всі мости,
і жди, щоби у мить отую,
щоби дощило, щоби ти
могла узнати, що існую.

Іван АРДЕЛЯН**На цій землі**

На цій землі
колись були плантації,
й ми сумно співали,
наче були рабами...

На цій землі
тепер на північній полюсі
ростуть квіти,
а на південнім
хоронимо сніжинки,
щоб літом жили...

На моїй землі
живуть дівчата й хлопці,
щоб творити
новий людський рід...

Наче зірка

Коли святкуємо
перемогу над природою,
татуємо
на чолі
ясну пелюстку,
наче зірку,
щоб указувала настрій
до неспокою
наших мрій...

Посаг

Коли був дитиною
й учився грамоти,
батько поправляв
зіпсовані слова
в майстерні діда.

Батько
волю мені дав,
щоб я лагодив думи
заховані дідом у скриню,
що вже були
поточені іржею.

Уважав,
щоб не стерлася

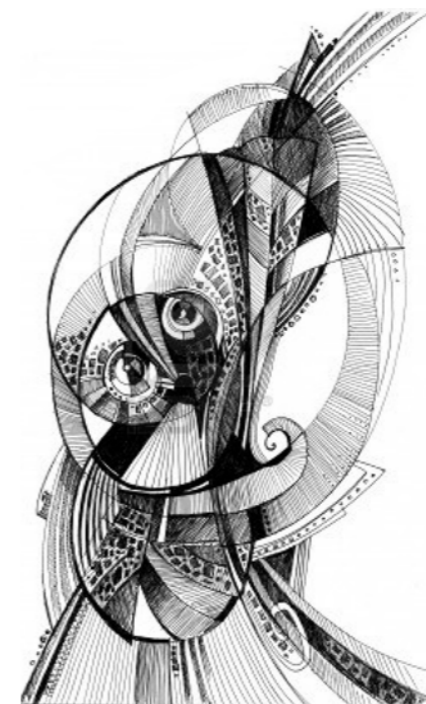
жодна ідея,
що залишив дідо
як посаг
і передав
цілий зміст
онукам...

Душа тягне

Вітер віє
й розносить пісню дзвіночків.
Соромливі колібрі
літають
попід думами,
наче душі
понад могилами.

Працюю –
й нічого не будую,
мучуся –
й не маю сили,
щоб відмовити собі,
наче мандрівник,
що не хоче
мати житло...

Я думаю,
що душа тягне
до рідного краю
незалежно від того,
чи хтось там чекає...

Блакитні зірки

Збентежений вітер
пробирається
попід хмарами,
наче заблуджене світло
поміж туманами.

Чешу райдугу,
що виникає
над гаєм зеленим,
наче золоті коси
верби плакучої,
що ніжно дрімає
над річкою,
що її кохає.

Десь там
пересікаються
думи й сни,
що залишили сліди
в надіях,
щоб поріг перейшли
до неба,
де б зібрали
блакитні зірки...

До незнайомого кінця

Шукаю границю
між світлом і темнотою,
значення краплі дощу,
що піддержують душу міцною
й стрибають горизонтами життя...

Шукаю нові пороги
й глибокі почуття,
щоб обновлювали мрії
й родили надії,
крокуючи дорогою
до щирого буття...

Руйнують нас
думи таємні,
не дають спокою,
ні волі чуттям,
ламають крила безсильні
по невідомим горизонтах
до незнайомого кінця...

Анна ТРАЙСТА РУШТЬ

ДИКИЙ РАЙ

(Уривок з повісті)

(Продовження з № 268)

Дощові думки

Після сінокосів і жатви серед серпневої гарячої спекоти небо змилювалось над землею і людьми та майже кожного дня після блискавиць і глухого небесного гуркоту почало виплакувати свої рясні сльози. Як земля, так і люди ждали дощів, бо літо виявилось щедрим, як ніколи, але трохи сухуватим.

Тета Василина пробудилась рано від стукоту рясного дощу та скоро відкрила навстіж двері. Свіже вологе повітря, що пахло весною, хоч уже пробігло більше половини літа, весело хлинуло у її хату, проганяючи сон. Вона глянула на піч, де солодко сопіли її внуки Петрик і Павлик, укрила їх джергою¹. «Хай досплят собі, срібні бабини, бо зараз мине літо – та гайда кожний день у ошколу²!» – сказала собі бабуня та ніжно поцілувала обох в голівки.

– Га?! – запитав сонний Павлик, а потім, обернувшись на другий бік, пробурмотів: – А што, ба', ви говорите сама із собов?

– Ні, хлопче, я думаю вголос, – відповіла бабуня. – Спи, бо ще рано, та й дощ колише, – добавила тихо, вийшла на ганок і скоро вмилась дощовою водою прямо зі стріхи.

Ставши навколійки на порозі, перехрестилась та помолилась. Завжди так робила влітку, коли дощило. В гарну погоду вмивалась ранньою росою, а взимку вживала відвар із різних лікувальних трав, майже кожного ранку випивала натще аж ціле горнятко гіркого чаю без ніяких солодошів. Так навчила її мати і бабуня колись, «бо це все добре для здоров'я та для жіночої краси й молодості». І справді, у її шістдесятитрирічному віці виглядала ще молодою, веселою, із рум'янцем на обличчі майже без зморшок, здоровою жінкою. Тільки кості подеколи у мінливу погоду лічили їй роки та нагадували про неповторний час. Але вона не звертала на них уваги та лікувалась дикими бур'янами і різними прадавніми методами. Навіть до зубного лікаря не заходила ніколи. Холодна літня вода, що витікала прямо з-під вапняка у неглибокі, до метра, криниці, із котрих у суворі зими піднімалась пара, мала гадку за її зуби та й за всіх тих, що мешкали в тих околицях, і наділяла їх міцним дубовим здоров'ям і віком. Петриха дуже цінила цей життєвий дар її предків, як і воду, що витікала з-під білого каменя, котру найменувала

«зимньою теплицею». Цю дику рунянську діднину³ із долини Лали старалась передати далі своїм дітям і внукам, але навчала і сусідських жінок, і тих, котрі хотіли її слухати. Не настоювала ніколи, тільки радила, «бо насилу ні вул не тягне у борозну», – говорила вона. Помивши своє тіло дощем, а душу – молитвою, тета Василина сіла на поріг у новому ганку біля кошика із яблуками-білушками, котрі збиралась почистити й спекти на неділю кривляника⁴ для внуків, та слідувала за дощовими краплями, що стікали пильно струмочками із стріхи вниз, де губились у дрібній траві. Де-не-де поблискувало, а потім погримувало глухо – знак, що дощ уже скоро вщухне, а перед полуднем з'явиться і веселе сонечко. Петриха раділа та дякувала Господу, що до цієї пори Руню обминули зливи, і її хата відновилась, причепурилась та виглядала по-господарськи. Оточена буйним садом та всілякими різнобарвними квітами і зіллям, котрі встигли врятуватись під час перебудови, наче посміхалась не тільки сонцю і дощу, але і всім перехожим. Як кожна любляча мати, тета Василина раділа в своїй душі і тим, що Всевишній подарував їй таких схусних⁵ та погужних⁶ на всі руки дітей.

Щаслива, як ніколи, взялась до яблук та пригадала собі, як одного разу на мості, де сходилось село на свята для балаканини, Митрун і Доні вихваляли її сім'ю, даючи приклад стороннім:

– Добрі у тебе діти, Васили', поважливі та послушляні, – сказав один із них.

– Добре твоє слово! – відповіла вона коротко, а потім додала: – Усі діти нині добрі, файні та хитрі. Лиш, Боже, їм дай здоровля, щастя і розуму усьом та й моїм тоже!

– Добрі, але залежит, у якум гнізді народилися..., – кинув хтось злобно.

– Не є важливе із чого ото гніздо, із пуху ци із пруття. Важливе те, як ото гніздо помогло простягнути птаху крила пуд небом, – відповів Доні. – У горобця гніздо із пуху та пір'я, но ун низько літає і видит недалеко та й живе мало. У орла гніздо – із хворосту, на скелі пуд голим небом та вітром, але зате орел літає високо, глядит далеко і живе довго.

– І зазуля жиє і літає, куди хоче, хоть не має свого гнізда, – додала якась жінка.

– І се – правда. Але у зозулі – короткий однозвучний спів, бурш хвалькуватий, – сказав Митрун.

– «Труд сотворив людину», але і лінь єго не заморила, – пробурмотів якийсь молодяк.

– Буває і такого на світі, – погодився Доні, але я хочу

сказати, што Митро має правду. Василина покушала удовиною гурького креплика⁷ давно, ще в молодости. Єі Петро, най буде прощений, умер нагилно⁸, але она скоро взяла свої життєві хами⁹ у руки та не упустила їх ані тепер. Завжди була строга із життям: як була сама із собов, так і зі своїми дітьми. Уростила їх тяжко, як уміла, але уховала їх трудом і науков, добре і гідно. За ото они і люблят її так, допомагают, хто як може, слухаються єї порад, навіть і тепер, коли уже і на їх висках зацвили білі бриндуші. В таких ситуаціях Василина Довганова скоро відходила від людей. Не дуже розкладалась із ними на такі бесіди про її дітей, хоч від них їй ставало завжди тепліше на душі, бо вона знала, що люди мають рацію, але не хотіла, щоб їхні думки спричинили кому-небудь якусь заздрість, а головно поміж жінками. Вона розуміла добре давню приповідку, що «кожна лисиця завжди своїм хвостом гордиться», хоч він іноді задовгий та заважає їй самій рухатись. Але знала і те, що люди завжди хочуть почути тільки лиш доброго про себе та про їх отроків¹⁰. Обламати комусь крила було б несправедливо з її боку, хоча, подеколи, правда, кривилась наліво. Але це уже не важило. Міркуючи над своїм життям, прожитим стільки часу на самоті, її думка спала на Івана Печиріпу, за котрого пропонував їй вийти заміж волошин із-за потоку Петрушка Босий, коли повертались після дощу із Дуброви. «Колись любила я єго дуже, бо був файний на все село легінь: високий та правий, як дуб, а ще до того кучерявий та чорнобривий, але... Але пушла-м за Петра Довгана, бо так мало бути. Як у туй приповідці: «Кожний міх має свою залату¹¹» Доли не протиставишся...» – тишила сама себе. А потім обурилась та промовила пошепки: «На фену із долею! Я не уміла-м, чи не хотіла-м боротися за свою любов, і доля не простила мені та лишила мене саму уже туйкий час. Діти розсіялись, куди котрий, бо таке стало нині життя. Петрик хоч і урос у мене, любить сес дикий край, але єму треба ошколи. Пуйде кудись у світ, а я на старі дни остануса туй зовсім сама. Не буде кому ні води подати. Є Василь, але у него свої клопоти і жура. «Кожда хатка – друга гадка». Іван Печиріпа – здоровий, добродушний, роботящий, туйлько гей запалений, не як був муй Петро, млавий і розсудливий. Най буде єму земня пером! Хто знає?!.. Може би було й добре, хоть тепер на старости поділити із ним своє життя і долю...» – міркувала тета. Щоб позбутись спогадів, котрі багато разів картали її серце та не давали спокою на самоті, сердито встромила ніж у жовте, схоже на сонце яблуко, котре прищепив ще її Петро, коли народився Андрій. Але ніж не потрапив у плід, а у великий палець. Біль пронизала її серце, і вона схаменулась. Упустивши із рук яблуко, спостерігала, як воно весело покотилось по підлозі і, зупинившись, задумано гляділо на неї кривавими краплями, що залишились на ньому від її рани. Стара перехрестилась, а потім запитала сама

себе: «Што з тобов, Васили? Протрюхайса¹²! О, Господи, прости мені грішну!»

Коли здавила свіжу рану, щоб зупинити кров, її думка спала на Петра. Мабуть, відчула його невидиму присутність та засоромилась, а потім вилила разом із дощем кілька сліз для нього, але і для себе. Завжди ділила із ним подумки свої сумні або щасливі моменти із свого життя, де особливе місце займали їхні діти і господарство. Але на цей раз давні спогади полетіли в іншу сторону, недопустиму і, мабуть, тому вона поранила собі палець. Їй здавалось, що кожного разу небо слідувало за нею, охороняло її, але, коли вона збивалась із прямої життєвої стежки та намірялась допустити деякі дрібні простими чи непростими людські гріхи, воно мстило їй та не дозволяло зануритись у гріховну глибину, звідки не могла б видряпатись ніколи. Петриха твердо вірила у це. І так, в цьому дусі, виховувала і своїх дітей, і внуків.

Зав'язавши рану, почала терти яблука та ждала, коли спиниться дощ, щоб обійти та погодувати худобу. Дощ потроху рідшав. Петриха вийшла на подвір'я та глянула кругом на хмуре небо, а потім на мокру землю, котру попробувала босою ногою та промовила тихо: «Добрий дощик, але ще би го треба!», та подалась до хліва, дякуючи Господу за його небесну манну.

Тета Василина завжди раділа тихому літньому дощу, як раділи всі руняни, а головно осовняни, березняни і бабичарі¹³. Дощ означав прибуток цілющої і живущої води для всього живого, що росло і мешкало на лівій частині Руни, де під час спекоти вапняк поглинав усю воду та висушував криниці, хоча взимку грів їх, а літом зберігав холод. Через свіжу болочу рану Петриха трудно поралась біля тварин, але потроху розібралась: здоїла Зоряну, потім обійшла своїх качориків, випустила курей, почухала та попестила все її тваринне сімейство, котре раділо їй та дякувало, кожне як уміло, по-своєму і на своїй мові. І це розважило стару.

1 джерга – товста вовняна ковдра;

2 ошкола – школа;

3 діднина – дідизна, спадок;

4 кривляник – пиріг із яблуками;

5 схусний – вправний, спритний;

6 погужний – працюватий;

7 креплик – недокислий сухий корж;

8 нагилно – неждано, несподівано, раптово;

9 хами – віжки;

10 отрок – тут нащадок;

11 залата – латка;

12 протрюхатись – пробудитись;

13 осояни, березняни і бабичарі – жителі присілків Осуї, Берізники і Бабичове.

(Далі буде).

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ОБЕРРОННЕН

(Прозова коломийка для душі і серця)

(Продовження з № 268)

11. ГОРОДЕЦЬ

Незабаром, вельмишановні мої читачі (я, все ж таки, надіюсь, що ви є не тільки в моїй уяві), ми прощаємось з чарівними лісами Герена і разом з річкою Ронішорою увійдемо фаніми гостями у мій рідний *Oberrohnen*. Але перед тим варто згадати славнозвісний на весь край розплідник хвойних листяних дерев, який тутешні називають: *Городцем*. А їх аж два, оцих городців, й обидва, мов добрі брати, живуть собі по сусідству в мирі й злагоді між річкою та *орсагом*. Перший з них саме біля «смертних поворотів», трохи менший розміром, захищений, тихий... Другий лежить собі величезним прямокутником, обгороджений «живим смерековим плотом» з дерев'яними воротами, із прямими, мов шнурочок, стежками, що розділяють «грядки-горбочки», з яких весною висуюють до сонця свої голівоньки маленькі дубочки, смерічки та інші деревця.

Працювати в Городці було великою честю для «бабні». Бувало, йдеш ранком дорогою й зустрічаєш молодичь із сапами в руках, веселих, балакучих, мов не на роботу, а на гостину зібрались...

– Куди в добрий час, молодичі? – питають їх дядьки.

– В Городець, – відповідають гордо.

А інші молодичі, які не мали місця в Городці, а мусили йти на «сіянки» далеко в лісі «та пендюжитися дворами та лісами», вигадували на городецьких молодичь, що ті любляться з «ягерами», але то, мабуть, тільки півправди, бо одного разу в хаті однієї «ідешної» молодичі «з лакомними стегнами та цицьками», чоловік якої працював ковалем, стрілись сільський «ягер», сусід лісоруб та один «генґедуш» (по-вашому – скрипаль), а на ту біду чоловіка, який обіцяв жінці повернутись додому тільки через тиждень, недоля принесла додому – воно так буває в житті – обіцянка-ганка, а сусідам радість. Заходить собі до хати, а там – гостина... Жінка весела, напів'яна, черлена, мов ружа, забула про мужа, і не тільки про мужа, а й про дитину – пантрала гостину.

– Мой, што туй у мою хижі?! Гоститеса, а дитина плаче у снях. Признайтеса, котрий із вас юй няню?

– Та ти ж, Никола, ти. Хто другий, Николайку? – сплеснула руками жінка.

– Забий писок, звийо! – гримнув на неї ґазда.

На той гвалт до хати увійшла стара сусідка Параска і порадила, щоб кожен з присутніх поклав біля своїх ніг серсаму, з якою працює. Посідали всі в коло і покляли перед собою: лісник – рушницю, лісоруб – сокиру, скрипаль – скрипку, а коваль – молот.

– Ну, а тепер поставте легінища в середину, і найуберає собі одну серсаму, чию убере – тот му няню, – порадила стара.

Певна річ, як ви вгадали, шановні читачі, трирічний «легінище» вибрав рушницю, і так він став байстрюком, його батько – «рогатою людиною», мати повією, а ягер почав ходити до іншої молодичі, але, мабуть, і це тільки півправди.

Колись в цьому Городці працював і я кілька днів, але як я добився до такої честі – не пам'ятаю, тільки пам'ятаю, що працював і гордився цим.

12. НОВОРІЧНА ЯЛИНКА

Одного разу одна з моїх двоюрідних сестер «Яринка уйкова Михайлова», як називали ми її, попросила нас принести їй на новий рік ялинку, а така місія для мене і мого іншого двоюрідного брата Радула була великою честю. Бо її могли виконати тільки справжні «партизани», про яких ми наслухались від вуйка Бомби, від мого батька та від інших ветеранів Другої світової війни. Озброєні по самі зуби: топірцями, мотузками, мішками, сірниками та кількома недокурками, вирушили ми в «разведку».

«Ніч, як день, хоч голки збирай, ані не шелесне ніщо, собаки й ті замовкли, поснули...», – та ні, це з творів Дніпрової Чайки, вибачте, добродійко!

«Ніч яка місячна, зоряна, ясна! Видно, хоч голки збирай...», – та ні, це з «стихотворенія» Старицького, почекайте, я вам своїми словами: ніч, як море... небо звідзяне-звідзяне... місяць гуцульським серпом висить над нами... сніг під чоботами: р-р-р-ип, р-р-р-ип, р-р-р-ип, а в наших грудях: бух-бух-бух та знову бух!

Присідаємо на санчата, змайстровані нами з дошки, за яку ми вуйкові Бомбі три гарбузяки з підвалу тети Росолічки поцупили, припалюємо недокурки і

прикашлюємо, щоб приглушити бухкання в грудях, бо в такі передноворічні ночі лісники в лісах ночують, ялинки сторожать, з рушниць пострілюють.

– Може, знайдемо на Камени і зрубаємо, га? – питаю я в Радула.

– Та де, там самі кривлячча...

– Тоді в Стижереті.

– І там такі.

– А у Корнеті? – пробую знову.

– Там вовки.

– Тоді в Ялинці Урстинуй.

– Там непевне царює.

– Ну, а тоді де? – сержуся я.

– Як, де? – дивується Раду. – Напроти Городця, попри орсаг, ялинки праві, як свічки, ні вовку, ні непевного... рубай – та в ноги!

– А яґер? Там, бізуно, буде яґер.

– Піпось би ти на язичку, а єму білма на очах, йдїм, бо нас туй найде рано, – вирішив Раду.

Ледве ми встигли зрубати дві ялинки, одну для Яринки, іншу для нас, як почули з орсагу голос лісника Гирґанця:

Михайло ВОЛОЩУК

Батьківська хата

Такою ж хата залишилась,
Якою і колись була,
Вона, як бачу, не змінилась
Біля столітнього ставка.

Собі вместились коло саду,
Немов голубка на гнізді,
В ній дід мій нам давав раду,
Як треба жити на селі.

В ній моя баба вишивала
Дівчатам гарні сорочки,
Вона й на кроснах старих ткала
Весільні гарні рушники.

І хліб пекла дуже удадо,
Пахучий хліб в своїй печі,
Хоч дров, бувало, бракувало,
Пекла й прекрасні колачі.

І маму мою баба вчила,
Як треба вишити сардак,
Вона розумно говорила,
До всього мала добрий смак.

– Ану, вон з корчу, бо стріляю!

Та в кого ж йому стріляти?... Ми довго бігли лісом, аж поки не повалилися на сніг, і тільки тоді дали собі справу, що ми забрали ялинки і топірці, а мотузку і міхи забули. Та, чорт з ними! Правда, на міхах мати вишила червоним гараском: ТРАЙСТА М. А в селі був тільки один Трайста Михайло та одна Трайста Марія. Лісник знайшов мішки, але, мабуть, не знав, чи те М. від Марії, чи від Михайла, як признався батькові пізніше.

Якщо вже ми почали про лісників, то мушу конче пригадати один «ягерський трафунок». Один з лісників «увидів» горі столітнім дубом припертий величезний оберемок свіжо нарубаних грабків, а біля них старого Іванчука, який пробував висадити собі той оберемок на спину... Спочатку йому вдалося, але після трьох кроків втратив рівновагу, і оберемок впав з його плеч.

– Бог би тя побив із яґером, які тяжкі грабки!.. – сплюнув з досадою старий.

(Далі буде).

Чомусь мені весь час здається,
Що дід і баба ще живі,
Що в хаті, як й колись, прядеться,
Що тчуться рушники нові.

Що мати з батьком на порозі,
З доріг далеких мене ждуть,
І що мене на своїм возі,
До шкіл високих повезуть.

Коли ж пильніше приглядаюсь,
Щоб знов картина ожила,
Немов зі сну я прокидаюсь, –
Стою один, як сирота.

Корнелій ІРОД

ВЕСЕЛА БОЖЕВІЛЬНЯ

(Із циклу ПРОМАХИ)

(Продовження з № 268)

Між часом зустрічався я і з іншими колишніми пацієнтами доктора Паула Кортеса. Серед них дуже приємні були зустрічі з Гоґу Гаврілеску. Майже завжди він приходив і з нашим спільним другом актором Доріном Сіретяну, який відвідував мене іноді і в ДККМ.

Втрех зустрічалися ми здебільшого в ресторані Рустік, що на Бульварі Маґеру. Всім нам вигідно було зустрічатися там. Гоґу Гаврілеску та Дорін Сіретяну жили поблизу, а мені, тому що завідувачий рестораном був – ви уже знаєте – Василе Калін, друг Тавія Боянджіу і в певній мірі й мій. Крім того, в ресторані не було музики, отож можна було порозмовляти спокійно.

В ті роки Дорін Сіретяну запустив собі патріархальну бороду і довге волосся (почалися кінозйомки фільму Даки, в якому він виконував роль духовного керівника).

В Рустіку ми не так їли та пили (жоден з нас не був надмірним споживачем), а найбільше розмовляли. Про всяке. А говорили головно вони – будучи старшими, оповідали спомини з давніх часів, з їхньої довоєнної молодості. А час від часу Дорін Сіретяну, вдаючи здивованого, розказував нам, що на вулиці жінки – головно молоді! – захоплюються його бородою й люб'язно усміхаються йому. Щоправда, тоді мало хто дозволяв собі носити бороду, просто заборонялося, хоч при потребі будь-хто міг покликатися на бородатих «класиків» Маркса, Енгельса та Леніна...

Ну, й чого тільки не теревенять друзі при чарці?

Одного дня Гоґу Гаврілеску звернувся до мене дуже серйозно:

– Пане шеф! (Я замітив, що, коли називає мене не по імені, а «пане шеф», Гаврілеску збирається говорити про щось важливе.) У нас з Доріном інтересний знайомий – Лазар, важлива партійна птиця; працює в ЦеКа. Крутить багатьма справами – так здається. Говорили ми йому про тебе, що ось так і так, знаємо хорошого хлопця, котрий має все необхідне для високої посади: блискучий розум, солідну освіту та культуру, знавець чужих мов,

пише поезії, зараз займає посаду інспектора в ДККМ. Хороша посада, а що кажете: не знайдеться для нього чогось ще кращого? А Лазар каже, що якраз звільнилася посада культурного секретаря, тобто аташе в нашому посольстві в Парижі. Він згідний допомогти, щоб тебе призначили туди, але насамперед, каже, хоче познайомитися з тобою. Ти якої думки: не запросити нам Лазара на чарочку? Посидимо годину-дві ось у тому сепаре, щоб ніхто нам не заважав... Згідний?

– Було би прекрасно, – додав Дорін Сіретяну, – збудешся і ти на якийсь час оцих...

Я відповів, що так, певна річ, така посада може зацікавити будь-кого, отже й мене, але я тієї думки, що аташе, а тим паче з питань культури, повинен знати досконало мову даної країни, а про мене так не скажеш – я знаю французьку не те що недосконало, а лише трохи більше, ніж забули самі французи. А поверх всього, я не є членом партії, так що...

– Знає він, ми сказали, що ти не в «лавах» партії, що ти ще член молодіжної організації. А втім, може, Лазар має для тебе й щось інше, побачимо...

Наступного дня о шостій зустрілись в Рустіку лише ми троє (Лазарові призначили зустріч на півгодини пізніше); засіли ми в сепаре (вчора попросили Каліна, щоб зберіг нам те місце). Ледве встигли обмінятися кількома словами, аж дивлюся – появляється якийсь бежевий чоловічок, у буквальному сенсі – низький, майже карликуватий, не те що худий, а таки лантух з кістками, тобто в зморщеній бежевій шкірі, на тім'ї в нього волосся малувато, зате теж жовтаво-бежеве, одягнений в костюмі кольору «кава-з-молоком», не новий він, але з хорошого сукна. Мене представили цьому чоловічкові, і він сів біля мене.

Спочатку розмова якось не клеїлась, не зрушувалася. Я та Дорін Сіретяну курили, Гоґу Гаврілеску охоче нюхав наш дим (він кинув курити майже тридцять років тому, але страх любив запах тютюнового диму; не раз підохочував мене: «Чому не куриш?...»), а Лазар своїми жовтими нігтями ламав надрібно дерев'яні зубочистки і одержані трісочки складав купкою перед собою на білій скатерці. Заявив, що він не п'є нічого, а їсти замовив варену молочну телятину з картоплею.

– У мене проблеми з шлунком... – вибачився Лазар і раптом повернувся до Гоґу Гаврілеску: – Ви, товаришу, сказали йому? – кивнув головою в мій бік і тоді ж запитав прямо мене: – Ну, юначе, що скажеш: підеш до Парижу культурним аташе? В цій справі ми (ми – це він про себе) можемо тобі допомогти...

– Знаєте... Існують якісь проблеми... – кажу.

– Якщо маєш на увазі той факт, що ти безпартійний – це не проблема. Ти член СТМ?, так? Негайно готуй необхідні документи для прийняття в члени партії. Що ще?

– Та... я не дуже знаю по-французьки.

– Зовсім-зовсім?

– Е, ні. Але не володію цією мовою на необхідному рівні культурного аташе.

– За два місяці удосконалиш свій рівень, бо чув я, що ти хлопець розумний... Але є ще одна проблема і вона неабияка. Який стан твого гардероба?

– То як? Не розумію...

– Ну, як. Справа дуже проста. Дипломатія має свої невідхильні вимоги, в тому числі і щодо одягу. Тобі потрібно мати, ну, 4-5 хороших костюмів, пальто осіннє й зимове, кілька пар туфлів, підходящі капелюхи, сорочки, краватки, рукавиці, шалі і т.д., і т.п. Розумієш? Не можемо допустити, щоб капіталісти насміхалися з нас!

– Я...

– Зрозуміло, в тебе, як у всіх сьгоднішніх юнаків, одяг, так би мовити, «недипломатичний», але певна сума грошей, скажім 25.000, може розв'язати цю проблему. А якщо в тебе нема стільки грошей, я знаю довірену особу, яка може тобі позичити на дуже вигідних умовах, тобто за невеликі місячні проценти... Але нам треба спішити, бо паризька посада не чекає. Розумієш? Отож, коли ждати від тебе остаточної відповіді?

– Знаєте, я повинен їхати на десять днів у від'їздження (я не сказав, що їду в Радянський Союз), а коли повернуся...

– Гаразд. Перекажи свою відповідь товаришем Гаврілеску. Надіюся, що не буде запізно...

Запаморочила мене не так розмова з Лазарем, як перспектива їхати до Парижу на щонайменше чотири роки. Турбувало мене все ж таки погане знання французької мови, бо я вже давненько нічого не читав по-французьки, а розмовляти ні стільки. А культурний аташе, що не кажіть, повинен досконало знати мову країни, в якій працює. А 25.000? Це половина нового автомобіля, люди добрі!

В цьому туманному, неясному стані через два дні поїхав я в Радянський Союз, власне, до Києва. Я

залагодив собі цю подорож (нібито для документації в галузі розповсюдження культури) спеціально, тільки щоб зустрітися з Оксаною, в яку я сильно закохався. Познайомилися ми в Києві рік з чимось тому. Відтоді приїхала вона минулої осені до Бухаресту, а я їду до неї ось уже вдруге. Була Оксана дуже вродливою жінкою, теплою, лагідною, заразом пристрасною, аж жагучою. Але про наші відносини не хочу говорити. Ні тепер, ні пізніше. Розкажу тільки незвичну пригоду, яка відбулася під час мого київського «від'їздження».

На третій день після мого приїзду Оксана запропонувала гайнути на один день до Одеси – вона хоче відвідати бабусю... Знаючи від неї, що обидві її бабусі покійні, я висловив подив. Оксана пояснила мені пошепки, хоч знаходилися ми в хаті і ніхто інший не міг почути, що так звана «бабуся» – це монахиня вже похилого віку (було їй тоді 103 роки); ця «бабуся» була далекоглядною віщункою, можна сказати, жила колись у Києві, а вже десятий рік живе в Одесі. «Її молитви та поради дуже корисні, – запевняє Оксана. – Відвідували її раніше і зараз відвідують чимало людей, але потайки, а батьки завжди радили дітям називати її „бабусею“. Боялися, бо ж відомо, яке у нас офіційне ставлення до релігії... Виганяють з роботи, зі школи. Детальніше про „бабусю“ розкажу в літаку, – обіцяла Оксана, – а зараз ходім купити квитки. Надіюся, знайдемо».

З Києва до Одеси летіли ми приблизно годину, а може, довше, не пам'ятаю. За цей час Оксана оповіла про надзвичайну «бабусину» здатність передбачати майбутнє. Через «мракобісся та пропагування містики» за Сталіна «бабусю» заслани на двадцять років у Сибір, звідки, після смерті «батькавсіхнародів», вона повернулася до Києва. Тут теж відвідувало її багато людей, розуміється, тайкома, «бабуся» читала їм молитви, давала корисні поради, вчила всіх хорошого. Одного дня вона заявила, що на кількох вулицях, що над Дніпром, де жила й вона, станеться нещасна аварія, справжня катастрофа, і радила сусідам переселитися деінде; вона повідомила про це і в міськраді. Але хто там повірив їй? Сміялися зі старої і радили, щоб вона не розповсюджувала панікерські чутки. А щодо сусідів, хоч і вірили їй, що було їм робити? Куди переселятися? Хіба ти равлик? Можеш ти висадити свою хату на плечі і йти у більш безпечне місце? Зате монахиня переїхала до Одеси. А через кілька місяців катастрофа таки сталася – вибухнув газопровід! Завалилося кілька будівель, сталися пожежі, загинули люди. Але і газети, і радіо обійшли мовчанням нещасну подію.

(Далі буде)

Маріанна-Наталія БОДНАРУК

СВІТСЬКІ ТА РЕЛІГІЙНІ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНЦІВ РУМУНІЇ (ПОВІТ МАРМУРЕШ) ТА УКРАЇНЦІВ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ – Звичаї і традиції при святкуванні Святого Андрія та Святого Миколи –

Спочатку потрібно сказати, що ці два свята припадають на кінець календарного року. Але згідно з церковним календарем, вони все ж таки входять в першу чверть церковного року, який починається 1 вересня і закінчується 31 серпня наступного року.

Про церковний рік говориться в Старому Завіті. Він бере свій початок від дня виходу Ісуса Христа на проповідь. Це пророцтво сповнилося, як говорить Апостол Євангеліст Лука в 4 главі, коли Ісус Христос зробив все необхідне, щоб вийти на проповідь, а саме, після того, як він був обрізаний, був хрещений, здійснив добровільно 40-денний піст і отримав дозвіл від Бога, щоб іти проповідувати: «Ісус же, повен Святого Духа, повернувся з-над Йордану, і Дух повів його в пустелю, де сорок днів його спокушав диявол; і протягом тих днів Ісус не їв нічого. Коли ж вони скінчилися, він зголоднів»¹. Духовенство дійшло висновку, що Ісус почав свою проповідницьку роботу 1 вересня. Святі отці установили, що Бог почав будувати світ видимий і невидимий тисячі років тому теж на початку вересня.

Також обидва свята мають деякі звичаї, коріння яких тягнуться ще із стародавніх язичницьких часів.

У Вишній Рівні свято Святого Андрія супроводжується традиційними звичаями та храмом. Напередодні Святого Андрія хлопці таємно зустрічаються у дівчат, щоб пожартувати над ними, наприклад: знімають ворота з петель, викрадають і відводять у приховані місця худобу, різними методами блокують вхідні двері і багато чого іншого.

Цікаво, що ми знаходимо такі ж самі звичаї як в Україні, так і в Росії, особливо в сільських місцевостях. Так, наприклад, в книзі Галини Солоцької ми знайшли опис таких подій: «...одна група хлопців пофарбувала в різні кольори вікна декількох будинків... Інша група хлопців зняла з петель ворота і занесла їх в інший кінець села Лосинець, також парубки знайшли одяг, що висів на подвір'ї однієї сім'ї, і повісили його над національною дорогою. Коли хлопці прибули до хати бабусі Магди..., вони купили чорної фарби і замальовали їй всі вікна.

Наступного дня бабуся намагалася кілька разів вставати, але було постійно темно, і їй здавалося, що день ніколи не прийде. Сусіди, бачучи, що бабуся не виходить з хати, пішли до неї і почали переконувати її відкрити двері, щоб вона побачила, що зійшло сонце, а в її хаті темно, бо вікна замальовані хлопцями. Про цю подію не одразу стало відомо, але згодом хлопці повинні були замінити вікна бабусі»².

Святий Миколай добре відомий усім віруючим тому, що він допомагає бідним у скруті, вважається покровителем дітей. Незалежно від віросповідання, в традиції всіх народів існують своєрідні звичаї, пов'язані з цим святом.

В селі Вишня Рівна від стародавніх часів існує звичай: напередодні свята Св. Миколая діточки чистять свої чобітки і ставлять їх біля вікна, після чого кажуть молитву Святому Миколаєві і лягають спати з надією, що в цю ніч добрий Святий принесе їм багато подарунків. На свято Миколая діти разом з батьками йдуть до церкви і наприкінці літургії разом зі всіма віруючими співають пісню, присвячену Святому Миколаю:

*Ой, хто, хто Миколая любить,
Ой, хто, хто Миколаю служить,
Тому святий Миколай,
На всякий час помагай,
Миколай!*

*Ой, хто, хто к ньому прибігає,
На поміч його призиває,
Той все з горя виїде ціло,
Охоронить душу й тіло,
Миколай!*

*Ой, хто, хто спішить в Твої двори,
Сего Ти на землі і в морі
Все хорониш від напасти,
Не даєш му в гріхи впасти,
Миколай!*

*Миколай, молися за нами,
Благаєм Тебе зі сльозами.
Ми Тя будем вихвалити,
Ім'я Твоє величати,
На віку»³.*

І в Україні є такі ж традиції, як і в нас, більше про це ми можемо дізнатися від М. Н. Шкоди, який описує обряди і звичаї, які відбуваються на сході України. У закарпатській Україні переддень свята Святого Миколая вважається багатьма віруючими як святий вечір, вони вірять, що дух Святого Миколая приходить, щоб благословити їх оселі⁴.

Після огляду традиції і обрядів, пов'язаних з цими двома святами, ми побачили, що на Святого Андрія існують кілька обрядів і традицій, про походження яких ніхто не зміг сказати нічого конкретного, головне ті, які відбуваються у переддень свята. Всі ці обряди

СОПУНЕЦЬКИЙ КАМІНЬ¹

(Легенда)

Старенький Мігалько Цап'юк жив самотнім, і не самотнім, бо в нього було стадечко кіз, рогатий цап, якого назвав «Цап-муштра», та вівчарка Дьол'га. В хащі, на краєчку села Ремети, Мігалько збудував собі невеличку садибу-хатчину, колибу, та кошару для кіз.

Кози для старого були єдиним заняттям – з ранньої весни до пізньої осені він випасав їх, голубив, розмовляв і наспівував непосидючим:

*«Ца-ца-цах,
Кізеньки цах,
Не п'яліться по стовпах!»*

Одного весняного дня, хоча ранок не віщував дощову погоду, скоро після полудня вітер навів з-поза гори Ґути філю² – сонце заховалося за чорну хмару і враз так потемніло, що Мігалько недобачав, з котрого кущика стрижуть листічко його кізеньки.

Яскраві блискавки сипалися одна за іншою, прошибалися по хащі, освітлюючи береги Ігнішу, а Сопунецький камінь від променів блискавки світився, наче ліхтар.

– Страшний суд! – перехрестився Мігалько і, шепучи молитву, почав зганяти непосидющу худобу, ждиряючи³ на неї свого вірного Дьол'гу в маленьку печеру, що знаходилася напроти Сопунецького каменя.

Схований від дощу та вітру, Мігалько стежив за «Божою Силою», що розгулялася по горах, і враз запримітив, що на Сопунецький камінь п'ялиться якась істота.

згадані в етимологічних книгах. Але сьогодні ці звичаї вже не практикуються, тому що молодь сьогодні не знаходить нічого цікавого в цих традиціях.

Обряди і традиції, які практикуються на свято Святого Миколая, нам не хочеться втрачати, тому що це в першу чергу свято для дітей. І хоча дехто вважає ці традиції банальними, вони дають можливість дітям бути ближче до Бога.

¹ *Biblia sau Sf. Scriptură*, București, „Institutul Biblic și de Misiune al B.O.R.” 2001, Євангелія від Луки, глава 4, стихи 1-2.

² Галина Солоцька, *Спогади про минуле з думкою про майбутнє*, Львів, «Ligapres», 2011, с. 41-42.

³ З усної народної творчості.

⁴ Шкода М. Н., *Традиції і свята українського народу*, Донецьк, «Вао», 2009, с. 23-26.

– Тварина? Ні!... Людина? Ні! А що воно таке?... – здивувався старий, не спускаючи очей з істоти, яка видряпалася на верх скали і звідти почала ревіти, шкіритись та кривити мордою до неба, а нарешті почала показувати зад в ту сторону, звідки надійшла буря.

Але враз грім заторкотів над каменем і блискавка вдарила у самий верх скали, що аж потряслася, а істота, що стирчала з голим задом проти блиску, запалала, як вогняний стовп.

Після цього буря затихла, з-поза хмар посміхнулось сонечко, ніби нічого й не трапилось.

Цікавий Цап'юк видряпався на Сопунецький камінь, де знайшов купку чорного попелу, два ріжки і два чорні копита, наче випуцovanі офіцерським шубіком⁴.

– Дивись, брате, спалив Бог чорта, так 'му треба! – зрадів Мігалько.

Розказував Мігалько, а також й інші старші реміятини, що понад вечір на Сопунецький камінь видряпалося кілька чортів і змели рештки, що залишилися з їхнього побратима, і пропали, як дим з піпи, більше ніхто їх не бачив в тому краю, тільки перед непогодою із скали було чути жалібне скиглення.

**Записала
Лариса БЕВКА ЯКОБЧУК**

1. Сопунецький камінь – скеля на лівобережжі річки Тиси, поблизу села Сопунка (рум. село Săpânța).

2. Филя – непогода, бур'я.

3. Ждиряти – цькувати.

4. Шубікс – крем для взуття.

Дитячі сторінки

Іван ФРАНКО

Осел і Лев

Був собі раз Осел. Забагато йому стало праці і батогів у господаря.

«Давай, – думає, – втечу в ліс і буду жити на волі! Буду собі пастися по лісі, і хто мені що зробить?»

І, не думавши довго, втік від господаря, та й у ліс. Добре йому там. Пасеться, де хоче, не робить нічого, ніхто його не б'є – відколи жиє, ще такого добра не зазнав. Аж раз дивиться, йде Лев, страшний-престрашний, та й просто на нього.

«Ну, – думає собі Осел, – аж тепер уже по мні буде!»

Але поки Лев дійшов до нього, він якось трохи отямився і поміркував собі:

«Ану, може, я його деяк здурю?»

Та й як стояв, бух на землю, ляг собі і лежить, мов і гадки не має. Надходить Лев і кричить уже здалека:

– Ей, ти, хто ти там? Як ти смієш лежати? Чому не встанеш і не поклонися мені?

А осел мов і не чує. Лежить собі та тільки довгими вухами клапає.

Надійшов Лев і знов кричить:

– Зараз устань і поклонися мені!

– А хто ж ти такий? – питає Осел.

– Ти ще й питаєшся? – кричить грізно Лев.

– Хіба ти не знаєш, що я Лев, над усіма звірами цар?

Осел, не встаючи, підвів голову і витріщив на нього очі.

– І що ти за дурниці балакаєш? – промовив він.

– Ти цар над усіма звірами? Хто тобі се сказав? Маєш то на письмі? Хто тебе обирав на царя? Ну, говори!

Лев став, мов чолом о стіну стукнувся.

– Хто мені се сказав? Та всі мені се кажуть, що я над звірами цар. Хіба ж се неправда?

– Певно, що неправда. Не може тому бути правда, бо цар над усіма звірами не хто, а я.

– Ти? – здивувався Лев. – А ти хіба маєш се на письмі?

– Певно, що маю! Ади подивися ось тут!

І він устав на рівні ноги і, обернувшись задом до Льва, показав йому своє заднє копито, на яким була пририта новісінька блискуча підкова.

– Бачиш? Се моя царська печать. Якби ти був цар, то йти би мав таку.

– Ото диво! – промовив Лев. – А я про те й не подумав ніколи. Мабуть, твоя правда. Але стій! Давай будемо трибуватися. Ходімо в ліс, хто за годину наловить більше звірів, той буде правдивий цар.

– Добре, нехай і так буде, – промовив Осел, і з тим розійшлися.

Лев побіг по лісі; бігав, бігав: тут зляпав серну, там зайчика, там знов якусь звірину – за годину мав уже щось п'ять чи шість штук. Бере те все і волоче до Осла.

А Осел тим часом що робить? Пішов собі на широку поляну, де сонічко ясно світило, і насеред луки кинувся на землю, ноги геть відкидав, очі зажмурих, язик висолопив на півлікті – сказав би хто: згинув та й згинув. А понад поляною все яструби літають, ворони, кані, сороки, галки, всяка погана птиця. Бачать вони, лежить неживий Осел, та й усі гурмою до нього. Зразу здалека заскакували, а там бачать, що не рушається, то й почали по нім скакати, дзьобати його язик та очі. А Осел нічого, тільки як котра пташина надто близько надлізе, а він клап її зубами або стук її ногою, вб'є та й ховає під себе, та так хитро, що другі й не бачать. Не минула година, а він уже надушив їх з півкопи. Тоді схопився на ноги, як не стреплеться, як не рикне, а птахи всі врозтіч. Осел забрав усю побиту пташню та й несе на те місце, де мали зійтися зі Львом. Приходить, а Лев уже там.

– Ну, що, – каже до Осла і показує йому свою здобичу, – бачиш, кілька я наполював?

Дитячі сторінки

– Ну, та й дурний же ти, небоже, – каже Осел і копнув його звірів ногою. – Таких звірів я міг би був наловити зо дві копи. Та що вони варті! А ти подивися на моїх! Я тільки таких ловив, що в повітрі літають. Ану, поспробуй ти!

– Ні, я такої штуки не втну, – відповів Лев. – Аж тепер бачу на правду, що ти над звірами цар, а не я! Вибачай мені, що я так нечемно говорив з тобою!

– А видиш! – промовив гордо Осел. – Завше треба бути чемним, бо ану ж наскочиш на старшого від себе, а тоді що буде? От і тепер я міг би тобі зараз за кару зробити смерть, але вибачаю тобі, бо ти з дурноти се зробив, а не з злої волі. Іди ж тепер і пильнуйся на другий раз!

І Лев пішов, похнюпившись та підібгавши хвіст, немовби хто вилляв на нього бочку зимної-презимної води. Чи близько, чи далеко, здиває в лісі Вовчика-братика.

– Здорові були, найясніший царю! – каже Вовк і кланяється низенько.

– Ет, іди, не смійся з мене! – каже сумно Лев. – Який я тобі цар?

– Як то ні? – скрикнув Вовк. – Хто ж би смів інакше казати?

– Мовчи, братику, – шепотом говорить до нього Лев. – Тут недалеко є правдивий цар. Як почує, біда буде і тобі й мені.

– Правдивий цар? – дивувався Вовк. – Що за диво? Який же тут є правдивий цар, крім тебе?

– Є, є! – з перестрахом шептав Лев. – Я сам його бачив. Там такий страшний! А що за сила! Навіть тих звірів ловить, що в повітрі літають. Богу дякую, що мене живого пустив.

– Ну, що ти говориш! – дивувався Вовк. – Диво дивне! Знаю сей ліс не віднині, але ніяк не придумаю, хто би се міг бути. Як же виглядає той новий цар?

– Одно слово – страшний! – говорив Лев. – Вуха отакі, голова, як коновка, а на задній нозі царська печать.

– Ніяк не вгадаю, хто се може бути? – клопотався Вовк. – Знаєш що, ходи покажи мені його!

– Я? Нізащо в світі! – скрикнув Лев. – Досить уже раз страху наївся.

– Та ходи-бо! Чого боятися? – заохочував Вовк. – От знаєш що, прив'яжи себе своїм хвостом до могого, сміліше нам буде йти!

– Про мене, – каже Лев, – нехай і так буде. Зв'язалися оба хвостами до купи та й пішли. Вийшли на горбик над полянку, що на ній пасся Осел. Лев зупинився, зазирає та й шепоче до Вовка:

– Ось він! Ось він! Подивися!

Обертається Вовк, зазирає та й як не крикне:

– Дурний Льве, таж се Ослисько! – А Львові причулося, що то новий цар уже близько, як не злякається та в ноги! Через пеньки, через ярки що було духу! Дер, дер, далі втомився, став та й озирнувся.

– А що, Вовче, близько вже той новий цар? Але Вовк тільки язик вивісив. Як був прив'язаний до львиного хвоста, так і волікся за ним усю дорогу і давно вже й духа спустив.

– А видиш, – каже до нього Лев, – ти казав, що новий цар не страшний, а як побачив його близько, то з самого страху помер!

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Семен АЛЬТОВ

НАРОДНИЙ ЗАСІБ

(Гумористичне оповідання)

В однієї жіночки чоловік пив... не дуже так, але все ж до безтями.

Ось вона з однією знайомою старенькою змовилася.

Цей чоловік прокидається після п'янки-гулянки – бачить: по кімнаті мотається жінка похилого віку... в одній сорочці чомусь. Він захвилювався: – Де це я?

Дивиться – він вдома у себе. Тоді думає: когось я, мабуть, привів. Та чому вона стара така?... Одні мосли стирчать. Ніби вона сто років працювала конякою в шахті. Тут діти його вибігають, вони теж в змові були, кидаються до тієї старої, кричать:

– Мамо, мамо! Доброго ранку!

У нього від нервів ноги затіпались, він ними керувати не може. Вірніше одна затіпалась, одна спокійно лежить, спить, а одна чомусь затіпалась... трохи. Тут старенька як скаже:

– Вставай, соколе мій.

У нього і друга нога затіпалась. Півроку пройшло. Зараз добре живуть з жінкою. Недавно купили собі велосипед... у кредит. Обоє дуже люблять кататися. У нього, правда, тремтіння залишилось, і ноги на педалях не тримаються, зіскакують, так що в основному він за сідло тримається, біжить поруч.

Пити, звичайно, кинув, а від велосипеду не відірвати його ніякою силою.

Можна вилікуватися від п'янства. Дуже просто. Засобів багато народних.

У однієї жіночки, чоловік теж пив. Не дуже сильно, правда... не до безтями... та роздягтися сам не міг.

Вона через Дроздова Миколу Миколайовича з «світу тварин» дістала трішки рідини від вонючки і усім склянкам у домі дно намазала. Так у квартирі запахнічого... лісовий навіть, а як склянку до носа підносиш, від смороду спазм робиться. А ще вона поруч сидить, говорить:

З чого зараз тільки горілку не роблять! Таку пити – потрібно гноєм закусовати. А

він гноєм чомусь не захотів. Зараз добре живуть. В минулому місяці ремонт зробили... в коридорі.

А одна жіночка, у неї чоловік теж пив... не сильно, він сам роздягався. Не відразу, звичайно, ближче до ранку. Та він, як роздягався, ліжко не міг знайти.

Вона думає, краще я один раз витрачусь, ніж все життя в злиднях жити. І якось в понеділок, куди тільки можна чого влити, влила горілку.

Чоловік приходив ввечері, сів борщ їсти – там горілка. Він кинувся до холодильника, дістав кефір, щоб запити, там горілка.

Вона кричить:

– Тебе Бог покарав. До чого не доторкнешся, все горілкою стає. Кидай пити!

Він репетує:

– Ні! Ніколи! Ні за що! Це щось комуністи підстроїли!

Зараз добре живуть... пошили йому нове пальто... з її старого. Звичайно, з глузду він трохи з'їхав, але зовсім не п'є... навіть воду.

А одна жіночка, у неї чоловік теж пив. Зовсім не сильно, ліжко міг знайти... вилізти на нього не міг. Вона надрукувала на ксероксі фальшивих грошей. Як за хлібом посилає чоловіка, вона йому справжні дає, як за горілкою – фальшиві.

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Він помітив, що як за хлібом – йому хліб дають, як за горілкою, йому дають в морду. Коли не прийде. Хоч відро бери, хоч сто грамів.

А що він донор, чи що? Кожного разу за склянку горілки – пів склянки крові здавати? І він незлюбив випивати. Люто незлюбив. Зараз вони дуже добре живуть... навіть якусь газету передплатили... на три місяці.

А одна жіночка, у неї чоловік, майже не пив. Так... чисто символічно – на ліжко міг вилізти... Він вдержатись на ньому не міг.

Вона стала сама пригощати його горілкою, але кожного разу підсипала туди порошок, щоб пронесло його.

Він вип'є – біжить, вип'є – біжить... І здорово так звук! Вже жінка забуде підсипати, він все одно біжить... Пусту склянку на вулиці побачить – біжить. А не завжди ж у нас поруч, вірно? І він на свіжому повітрі почав часто бувати. І непомітно кинув пити.

Зараз добре живуть, недавно їм в «лото-мільйоні» до виграшу всього трьох цифр не вистачило.

Будь-кого можна вилікувати від п'янства. Можна, звичайно, гіпнозом, та краще народними засобами.

Переклад українською мовою
Кондратенко Т. В.

Євген ДУДАР

ХАЙ ДУМАЄ КІНЬ

Буланий схилив голову над лопухами. В лопухах лежав його господар.

Випив, думав Буланий. Тепер він сам у сідло не видряпається. Тверезого жінка завжди підсаджує.

Як же воно сталося?

Вранці, як завжди, я повіз його до чайної. Потім до того худого, що ходить із палицею.

Під яблунькою за столом сиділи худий і круглолиций. Круглолиций сказав господареві:

– Мені треба машину дров.

Господар відповів:

– Поки я лісничий, бери хоч увесь ліс.

Втрутився худий:

– Ти, Макаре, різав би якось по-людськи. Ліс на очах гине. Про завтра треба думати.

Господар махнув рукою:

– На моє життя вистачить лісу.

Круглолиций поплескав господаря по плечу:

– Правильно, Макаре. Про себе треба думати.

А про завтра хай думає кінь. Він має велику голову...

Отак завжди. «Хай думає кінь, він має велику голову». «Хай працює кінь, він має конячу силу». «Хай терпить кінь, він має товсту шкіру». Все звалюють на мене. А самі тільки дудлять...

Зашелестіли лопухи. Господар поворухнувся. Буланий обізвався:

– Го-го-го-го.

– Ц-це ти. Буланий? – промимрив господар.

– Молодець. П-правильно я роблю, що тебе на мотоцикл не міняю. Бо хто мене буде тоді додому возити? М-мото-цикл треба водити, а ти с-сам ходиш. І правила вуличного руху знаєш. Б-бо т-ти кінь. А я к-козак... О... О-гой, коню, м-мій коню, н-не стій наді мною...

Теж мені козак, подумав Буланий. Козацтво те в сідло не влазить... Може, й справді не стояти над ним? Таке чорті-що. Дивитись гидко. Хіба над такими «лицарями» схиляли голови мої предки після боїв? Та й чого це я про нього маю думати? Казав той круглолиций: «Треба думати про себе». Піду додому...

І Буланий пішов. Уперше в житті залишив свого господаря в лопухах.

Відкриття пам'ятника-погруддя Тараса Шевченка в Сігеті (29.10.2016)

Фото Терезії Шендрою і Михайла Трайсти

